

Safe At Work

Έρευνα «Απόψεις και στάσεις των ανδρών απέναντι στην σεξουαλική παρενόχληση στην εργασία»

ΠΑΡΑΔΟΤΕΟ

Σεξουαλική παρενόχληση στην εργασία: Αποτελέσματα Ποιοτικής Διερεύνησης

Αρετή Μαυρομάτη – Λαγάνη
Υποψήφια Διδασκτορίσα
Τμήμα Κοινωνικής Πολιτικής

Αθήνα, 2022

Το έργο Safe at Work υλοποιείται στο πλαίσιο του προγράμματος Active citizens fund, με φορέα υλοποίησης την ActionAid και εταίρους την Επιτροπή Ερευνών του Παντείου Πανεπιστημίου Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών, τις Women On Top, το Σύνδεσμο Διοίκησης Ανθρωπίνου Δυναμικού Ελλάδας και τη DATAWO.

Το πρόγραμμα Active citizens fund, ύψους € 13,5 εκ., χρηματοδοτείται από την Ισλανδία, το Λιχτενστάιν και τη Νορβηγία και είναι μέρος του χρηματοδοτικού μηχανισμού του Ευρωπαϊκού Οικονομικού Χώρου (EOX) περιόδου 2014 – 2021, γνωστού ως EEA Grants. Το πρόγραμμα στοχεύει στην ενδυνάμωση και την ενίσχυση της βιωσιμότητας της κοινωνίας των πολιτών και στην ανάδειξη του ρόλου της στην προαγωγή των δημοκρατικών διαδικασιών, στην ενίσχυση της συμμετοχής των πολιτών στα κοινά και στην προάσπιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Τη διαχείριση της επιχορήγησης του προγράμματος Active citizens fund για την Ελλάδα έχουν αναλάβει από κοινού το Ίδρυμα Μποδοσάκη και το SolidarityNow. Διαβάστε περισσότερα εδώ: www.activecitizensfund.gr

Περιεχόμενα

1. Μεθοδολογία της έρευνας και γενικές πληροφορίες για τους συμμετέχοντες.....	3
2. Πώς βλέπουν οι άνδρες την σεξουαλική παρενόχληση;	4
3. Οι εμπειρίες των ανδρών και οι αντιδράσεις τους.....	10
4. Τι μέτρα προτείνουν οι εργαζόμενοι – ποια η επιρροή του #metoo;	16
5. Συμπεράσματα.....	21
Παραρτήματα	23
Παράρτημα 1	23
Παράρτημα 2	24
Παράρτημα 3	26

1. Μεθοδολογία της έρευνας και γενικές πληροφορίες για τους συμμετέχοντες

Στο πλαίσιο του έργου Safe at work για τις απόψεις ανδρών σε σχέση με την σεξουαλική παρενόχληση στην εργασία, πραγματοποιήθηκαν 15 ποιοτικές ημιδομημένες συνεντεύξεις με άνδρες εργαζόμενους διαφορετικών ηλικιών και ειδικοτήτων. Σκοπός της ποιοτικής έρευνας ήταν να αποτυπώσει τις απόψεις εργαζόμενων ανδρών σε σχέση με το φαινόμενο της σεξουαλικής παρενόχλησης στην εργασία καθώς και να καταγράψει μαρτυρίες σεξουαλικής παρενόχλησης, που αφορούσαν συναδέλφισσες ή συναδέλφους των συμμετεχόντων. Οι συνεντεύξεις πραγματοποιήθηκαν το διάστημα 25 Ιουλίου – 1 Σεπτεμβρίου του 2022 και βασίστηκαν πάνω σε έναν οδηγό συνέντευξης¹ με τέσσερις άξονες (**παράρτημα 2**). Οι περισσότερες συνεντεύξεις πραγματοποιήθηκαν εξ αποστάσεως, μέσω πλατφόρμας τηλεδιάσκεψης, ενώ τρεις συνεντεύξεις έγιναν δια ζώσης. Για όλες τις συνεντεύξεις τηρήθηκε αρχείο μαγνητοφώνησης, μετά από προηγούμενη συναίνεση των συμμετεχόντων, αφότου διάβασαν το σχετικό έντυπο ενημέρωσης για τη διαδικασία συμμετοχής τους στην έρευνα (**παράρτημα 3**). Το δείγμα της ποιοτικής έρευνας προήλθε μετά από επικοινωνία με εργαζόμενους άνδρες που βρίσκονταν στον ευρύτερο κοινωνικό κύκλο της ερευνητικής ομάδας για την ταχύτερη ολοκλήρωση της έρευνας. Τελικά, συγκεντρώθηκαν 15 συνεντεύξεις με άνδρες ηλικίας από 27 έως 65 ετών, ενώ οι συνεντεύξεις είχαν διάρκεια από 20 λεπτά έως μιάμιση ώρα, με πιο συνήθη διάρκεια τα 45 λεπτά της ώρας. Τα δεδομένα που συγκεντρώθηκαν στο πλαίσιο της έρευνας ήταν εμπιστευτικά και τα ονόματα των συμμετεχόντων ψευδο-ανωνυμοποιήθηκαν για την προστασία της ταυτότητας τους, με τη χρήση ψευδώνυμων (**παράρτημα 1**).

Οι άξονες της συνέντευξης, στηρίχτηκαν πάνω στο ερωτηματολόγιο της ποσοτικής έρευνας που είχε επίσης συνταχθεί για την αποκρυστάλλωση των απόψεων ανδρών σε σχέση με τη σεξουαλική παρενόχληση στην εργασία. Ο πρώτος άξονας της συνέντευξης αφορούσε βασικές πληροφορίες για τους συμμετέχοντες, όπως η ηλικία, η οικογενειακή τους κατάσταση, ο τομέας εργασίας τους, τα χρόνια προϋπηρεσίας τους, το επίπεδο εκπαίδευσης που είχαν ολοκληρώσει και την περιφέρεια εργασίας τους. Οι περισσότεροι συμμετέχοντες προέρχονταν από την Αττική (14 εργαζόμενοι) και ένας από τη Θεσσαλονίκη. Οι πιο πολλοί δούλευαν στον ιδιωτικό τομέα ή ως αυτοαπασχολούμενοι, ενώ ένας εργαζόμενος προερχόταν από τον δημόσιο τομέα. Οι περισσότεροι συμμετέχοντες ήταν έγγαμοι ή συζούσαν με σύμφωνο συμβίωσης. Εννέα από τα 15 άτομα εργάζονταν για πάνω από 20 χρόνια και τέλος, οι περισσότεροι είχαν ολοκληρώσει πανεπιστημιακές σπουδές (5 άτομα είχαν ολοκληρώσει σπουδές σε ΑΕΙ ή κολλέγιο, 7 άτομα είχαν ολοκληρώσει μεταπτυχιακές σπουδές και ένα άτομο είχε τελειώσει διδακτορικό). Οι επόμενοι τρεις άξονες, αφορούσαν, όπως θα δούμε παρακάτω, ποιες είναι οι απόψεις των συμμετεχόντων γύρω από την σεξουαλική παρενόχληση στους χώρους εργασίας, το αν οι εργαζόμενοι γνώριζαν περιστατικά σεξουαλικής παρενόχλησης που αφορούσαν συναδέλφισσες ή συναδέλφους τους και τέλος, τι πιστεύουν για την ανάγκη λήψης μέτρων για το φαινόμενο στους χώρους εργασίας και τι σκέφτονται για το κίνημα #metoo.

¹Ο οδηγός συνέντευξης βασίστηκε πάνω στις ενότητες του ερωτηματολογίου, για την δειγματοληπτική έρευνα, που διεξήχθη στο πλαίσιο του έργου Safe at work.

2. Πώς βλέπουν οι άνδρες την σεξουαλική παρενόχληση ;

Ο δεύτερος άξονας εξέταζε το πώς ορίζουν οι συμμετέχοντες την σεξουαλική παρενόχληση, ποιος ή τι θεωρούν ότι ευθύνεται για την εκδήλωση της σεξουαλικής παρενόχλησης στην εργασία και τι σκέφτονται για τις αντιδράσεις των γυναικών απέναντι στην σεξουαλική παρενόχληση. Όπως φαίνεται από τις απαντήσεις τους οι περισσότεροι συμμετέχοντες όριζαν τη σεξουαλική παρενόχληση ως μία τάση επιβολής απέναντι σε ένα άλλο πρόσωπο και την υπέρβαση κάποιων ορίων με σκοπό την ικανοποίηση των σεξουαλικών διαθέσεων του θύτη. Τρία άτομα αναφέρθηκαν στην σεξουαλική παρενόχληση ως επίθεση ή επιθετική συμπεριφορά. Άλλοι εργαζόμενοι μίλησαν για το πως αυτή η συμπεριφορά μπορεί να επηρεάζει το θύμα, κάνοντας το να μην αισθάνεται άνετα στην εργασία του (3 άτομα). Άλλοι αναφέρθηκαν στο ρόλο που μπορεί να παίζει η εξουσία που έχουν οι δράστες στα χέρια τους (5 άτομα), ενώ είχαν στο μυαλό τους τόσο παραδείγματα σωματικής όσο και λεκτικής παρενόχλησης ή ανεπιθύμητων βλεμμάτων και μη λεκτικών συμπεριφορών.

Πάρης, 27 ετών: «Ανεξάρτητα από τον χώρο εργασίας, σεξουαλική παρενόχληση είναι όταν πως να στο πω τώρα...Όταν θες να περάσεις την ατζέντα σου την ερωτική με το έτσι θέλω στον άλλον, και δε του/της αφήνεις εναλλακτικές.[...] Μπορεί να είναι σωματική βία, μπορεί να είναι και ένα είδος, ας πούμε εκβιασμού οικονομικού ή ψυχολογικού. Από εμένα εξαρτάσαι άρα αυτό...»

Πύρρος, 32 ετών: «Να παραβιάζεις τα όρια του άλλου, μία γκρίζα ζώνη είναι, που δεν είναι ακριβώς παρενόχληση, το να πηγαίνει κάποιος/α στο χώρο εργασίας με σκοπό να φλερτάρει αυτό είναι λίγο περίεργο...Πας για να εργαστείς εκεί, δεν είναι πάρτι... Αρχίζει και γίνεται πιο γκρίζα η ζώνη... [...] Δεν μπορώ να προσδιορίσω ποιο είναι το όριο, αλλά μπορώ να ανακαλέσω εικόνα που γινόταν ενοχλητικό, και η άλλη δουλεύει εκεί...»

Μάνθος, 37 ετών: «Φαντάζομαι, γιατί εγώ δεν έχω δει όσο εργάζομαι... Έχω δει αγόρια να κυνηγάνε κορίτσια με γλυκά, με λουλούδια... Για εμένα σεξουαλική παρενόχληση είναι μία κοπέλα που έρχεται στη δουλειά και κάποιος θα την πλησιάσει, θα της κάνει κομπλιμέντα, θα του πει μία, δύο, τρεις φορές όχι, αυτός θα συνεχίσει, θα προσπαθήσει να την πιάσει σε σημεία του σώματος της, αυτή θα τον απωθήσει, θα τον παρακαλεί να μην το κάνει και αυτός θα συνεχίσει. [...] Αλλά πάλι εξαρτάται από το ποιόν του ανθρώπου. [...] Αν ο άλλος είναι βάρβαρος, αυτή η ψυχική πίεση να την αναγκάσει, αυτό είναι σεξουαλική παρενόχληση. Όταν ο άλλος ξεκινάει το πρωί και φοβάται, τρομάζει...Αν όμως η γυναίκα γελάει, λέει ευχαριστώ, της έφτιαξες τη μέρα, τότε αυτό δεν θεωρώ ότι είναι σεξουαλική παρενόχληση.»

Άλκης, 29 ετών: «Η παρενόχληση είναι η έκθεση ενός ατόμου σε ένα σεξουαλικό πλαίσιο χωρίς τη συγκατάθεσή του. Χωρίς να νιώθει άνετα γι' αυτό. Είτε πράξη είναι είτε λόγος, την παρενοχλείς την κοπέλα.»

Ζάχος, 40 ετών: «Όταν βλέπω πράξεις τις οποίες θα ονόμαζα σεξουαλική παρενόχληση έχουν να κάνουν με το όταν ουσιαστικά μία γυναίκα, που εργάζεται σε έναν χώρο αρχίζει και δεν αισθάνεται την άνεση να παράγει το έργο που έχει να κάνει, να είναι έτσι απρόσκοπτα προσηλωμένη σε αυτό που κάνει. Δεν θεωρώ

ότι είναι εύκολο να δώσεις στην παρενόχληση στον εργασιακό χώρο συγκεκριμένα χαρακτηριστικά, γιατί μπορεί να είναι επίμονα βλήματα, ώστε να αισθανθεί η κοπέλα άσχημα. Μπορεί να είναι συνεχόμενα έτσι σχόλια ή κουβέντες που έχουν μία μόνιμη νύξη στην σεξουαλικότητα. Και φυσικά οτιδήποτε περισσότερο από αυτό είναι σαφές ότι είναι σεξουαλική παρενόχληση, αγγίγματα δηλαδή...»

Λάμπρος, 41 ετών: «Είναι πολύ κλασικό το λεκτικό κυρίως. Επειδή εργάζομαι συχνά με κοπέλες που είναι ηθοποιοί, μοντέλα, είναι πολύ εύκολο να μιλήσεις για την εμφάνιση ενός μοντέλου σε βοηθάει λίγο και η δουλειά. Είναι πολύ συνηθισμένα τα σχόλια, σε μορφή πλάκας, τα σχόλια μπορεί να είναι 50 κάθε μέρα. Από το απλό «τι είναι αυτό που φοράς» μέχρι «δεν χρειάζεται να ντυθείς γι' αυτή την φωτογράφιση».

Φάνης, 43 ετών: «Θεωρώ σεξουαλική παρενόχληση οτιδήποτε παρεμβαίνει στο όχι που θα ακούσεις. Εγώ το πάω πιο πολύ στο σωματικό, αν θα άγγιζα κάποια συνάδελφο, ενώ δεν θέλει, αν θα την πίεζα για να κάνουμε κάτι. Αυτό θα όριζα ως σεξουαλική παρενόχληση. Βέβαια και ο λόγος έχει πολύ μεγάλη δύναμη. [...] Διαφοροποιώ όμως το λόγο από την πράξη θεωρώ η πράξη έχει πολύ πιο μεγάλη δύναμη».

Μάνος, 47 ετών: «Κάποιος ή κάποια, αλλά κυρίως κάποιος που είτε έμμεσα είτε άμεσα ενοχλεί κάποιον ή κάποια με σκοπό τη σεξουαλική συνέυρεση, αλλά και τα σεξουαλικά υπονοούμενα με σκοπό την σεξουαλική συνέυρεση· πολλές φορές και το χιούμορ μπορεί να υπερβαίνει κάποια όρια. Δεν είναι μόνο η σεξουαλική συνέυρεση, αλλά και τα σεξουαλικά υπονοούμενα με σκοπό την τόνωση του ηθικού εκείνου που τα λέει. Νομίζει ότι είναι κάποιος και κάνει ότι θέλει».

Μίμης, 54 ετών: «Γενικά είναι κάποιος που με ομιλία η πράξη κάπως επιθετική, να προσπαθήσει να προσεγγίσει το άλλο φύλο, ή μπορεί να συμβαίνει και το αντίθετο, και κυρίως νομίζω στον χώρο εργασίας μπορεί να υπάρξει από πρόσωπο που έχει και κάποια ισχύ απέναντι στον άλλο, να είναι ο άλλος υφιστάμενος, αυτό είναι πιο σοβαρό θεωρώ... [...] Αν χωρίς κανένα λόγο ο άλλος πάει να τον πιάσει αγκαλιά τον άλλο, χωρίς να υπάρχει τέτοια επιθυμία, αυτό είναι σεξουαλική παρενόχληση. Ή να πει κάτι που προσβάλλει τον άλλο [...]. Τώρα το να πει ένας υπάλληλος σε έναν άλλο πάμε για ποτό, δεν το θεωρώ σεξουαλική παρενόχληση. Βέβαια αν ο άλλος δεν είναι στο ίδιο επίπεδο και είναι αφεντικό και πει σε μία κοπέλα υφιστάμενη πάμε για ποτό, αυτό είναι σοβαρό. Γιατί ουσιαστικά θα φοβηθεί η κοπέλα ότι θα με απολύσει».

Ζήσης, 60 ετών: «Έχοντας μία ισχυρή θέση σε μία εταιρεία εκμεταλλεύομαι την ιδιότητα μου και παρενοχλώ, προσπαθώ να μπω στη ζωή κάποιου άλλου, χωρίς να το θέλει».

Άκης, 60 ετών: «Μεγάλο ερώτημα... Η ευθεία λεκτική επίθεση που μπορεί να γίνει και στα δύο φύλα από κάποιον κυρίως προϊστάμενο. Το συναδελφικό έχει τα όριά του».

Μίκης, 65 ετών: «Θα την έβαζα στο επίπεδο της βίαιης προσέγγισης. Δε θεωρώ σεξουαλική παρενόχληση να πεις σε κάποια πάμε να πιούμε καφέ, άσχετα αν στο μυαλό σου παίζει το τι μπορεί να γίνει μετά. Το “πέσιμο”, να την “πέσεις”

κάπου, το θεωρώ σεξουαλική παρενόχληση· πρέπει να κοιτάζουμε την πρόθεση, αν έχεις σκοπό να συμβεί κάτι άλλο. »

Ορέστης, 62 ετών: «Όταν καταπατάς την ελευθερία και την ηθική του άλλου. Και το σεβασμό θα έβαζα. Όλα αυτά τα στοιχεία που θα προσβάλλουν έναν άνθρωπο τέλος πάντων...»

Όσον αφορά το ποιος ευθύνεται για τη σεξουαλική παρενόχληση, οι περισσότεροι συμμετέχοντες συμφωνούν ότι ευθύνη έχει ο θύτης. Δύο άτομα ανέφεραν ότι ευθύνη μπορεί να έχει και το θύμα και ένας συμμετέχοντας σημείωσε ότι το θύμα φταίει αν δεν μιλήσει. Δύο άτομα ανέφεραν ότι για την σεξουαλική παρενόχληση φταίει η έλλειψη παιδείας.

Φάνης, 43 ετών: «Οι άνδρες (φταίνε) και αυτό το χαζό που λένε ότι προκλήθηκε, ότι θέλει θα φορέσει. Τώρα αν προχωρήσεις και δεν κάνεις πίσω στο όχι, εκεί θα είμαι κι εγώ απέναντι. Οι χειρότεροι είναι οι λεγόμενοι πέφτουλες, που το κάνουν κατά συρροή και συνήθως είναι μ... και με τους άνδρες, είναι χυδαίοι, είναι ρατσιστές, σεξιστές τέτοιοι τύποι. Που να φταίνε οι γυναίκες. [...] Τώρα και αν η εργοδοσία είναι χύμα ευνοεί τέτοιες συμπεριφορές, είναι σίγουρο».

Ζήσης, 60 ετών: «Ο θύτης πρώτα απ' όλα. Το θύμα φταίει γιατί δεν γύρισε να μας το πει. Θα μπορούσε γιατί είχαμε μία πολύ καλή σχέση. Ήταν πιο ευάλωτη από άλλες κοπέλες που πέρασαν από το γραφείο».

Δύο άλλοι συμμετέχοντες εξέφρασαν την άποψη ότι η παρενόχληση μπορεί να είναι αποτέλεσμα πρόκλησης του θύτη. Ταυτόχρονα, ένας εκ των συμμετεχόντων ανέφερε ότι η παρενόχληση μπορεί να οφείλεται σε ορμονικές διαταραχές του δράστη και δύο ακόμη άτομα εξέφρασαν την άποψη ότι οι θύτες σεξουαλικής παρενόχλησης αντιμετωπίζουν ψυχολογικά ή ψυχικά προβλήματα που έχουν ως αποτέλεσμα την παρενόχληση σε χώρους εργασίας.

Πάρης, 27 ετών: «Γενικά ένας θύτης ευθύνεται... Έχω ορισμένες φορές την άποψη ότι σε ορισμένες περιπτώσεις ο θύτης παίζει να έχει προκληθεί, αλλά είναι ελάχιστες, ούτε μισό τοις εκατό. [...] Ναι, έχει να κάνει με το γεγονός ότι κάποιοι άνθρωποι μπορεί να έχουν ορμονική διαταραχή και να μην μπορούν να ελέγξουν την ορμή τους, κάπως έτσι... Και αν τύχει το θύμα να ντυθεί κάπως πιο προκλητικά, ή κάπως πιο...είναι σαν να πατήσει την σκανδάλη...»

Ο ίδιος συμμετέχοντας ανέφερε σε άλλο σημείο της συνέντευξης ότι ένιωσε να προκαλείται από υποψήφια εργαζόμενη κατά τη διάρκεια συνέντευξης εργασίας, εξαιτίας της ενδυμασίας της.

Πάρης, 27 ετών: «Μου έχει τύχει όμως το άλλο... να παίρνω συνεντεύξεις σε υποψήφιους για το λογιστήριο που δούλευα και μου έρχεται η άλλη, με πλούσια τα ελέη πάνω στο τραπέζι εδώ πλαφ... Εε κάτσε περίμενε εκεί παρενοχλήθηκα κι εγώ δηλαδή... Πήγα να κάνω στον ιδιοκτήτη θέμα...»

Σ²: Ένιωσες ότι παρενοχλείσαι;

² Όπου Σ. Υπεύθυνη Συνεντεύξεων

Πάρης, 27 ετών: «Εε κάτσε ξέρεις τι είναι να έχει η άλλη ολόκληρη κατασκευή εδώ πέρα και να προσπαθείς να συγκεντρωθείς και να είσαι....να κοιτάς εκεί πέρα...Δεν ήταν ότι ήταν παρενόχληση, ήταν ιδιαίτερα προκλητικό ντύσιμο...Ημουν 22-23...Κάθε φυσιολογικός άντρας στα 23 θα χίμαγε να στο πω κι έτσι...Ήθελε προσπάθεια να μη χιμήξεις».

Ορέστης, 62 ετών: «Η παιδεία και των δύο. [...] Εντάξει η σεξουαλική παρενόχληση από άνδρα προς γυναίκα να το δικάσουμε...Όταν όμως μου πηγαίνεις με το μίνι μέχρι τον αφαλό, όταν το στήθος σου είναι πλούσιο και φοράς, καταλαβαίνεις...Όταν σκύβεις με τη γόβα τη δωδεκάποντη, έχω δει κάποιες πάνε στη δουλειά σαν σε πασαρέλα... Τελικά από πού ξεκινάει; Η παραγούμαν όπως θα ντυθεί μπορεί να μιλήσει για σεξουαλική παρενόχληση; Σε αντρικό πληθυσμό απευθύνεται».

Σημαντικό είναι ότι δύο εργαζόμενοι εξέφρασαν επιφυλάξεις για το κατά πόσο ότι καταγγέλλεται ως σεξουαλική παρενόχληση είναι αλήθεια και ένας εξ' αυτών σημείωσε ότι μπορεί κάποιες φορές οι καταγγέλλουσες να λένε ψέματα³.

Μάνθος, 37 ετών: «Αν την προκαλέσει (την σεξουαλική παρενόχληση) άνδρας δεν πρέπει να είναι στα καλά του. Δεν έχω δει αγόρια να πλησιάζουν και με το ζόρι να θέλουν να κάνουν κάτι... Έχω δει όμως γυναίκες να λένε ψέματα, από μαθήτριες μέχρι ώριμες κοπέλες. Μία κοπέλα που μπορεί να της αρέσει κάποιος θα πει στις φίλες της με αγκάλιασε με έκανε με έπιασε».

Άλλη άποψη συνέδεε την παρενόχληση ως απότοκο της ιεραρχίας ή της εξουσίας σε έναν οργανισμό. Δύο συμμετέχοντες σημείωσαν ότι ευθύνη μπορεί να έχει και ο χώρος εργασίας και δύο ακόμη ανέφεραν ότι πίσω από την παρενόχληση κρύβεται η εξουσία που διαθέτει ο θύτης.

Ζάχος, 40 ετών: «Νομίζω πρώτο και κυρίαρχο έχει να κάνει με την κακώς εννοούμενη ιεράρχηση. Νομίζω ότι προέρχεται αρχικά από τη θέση, την πυραμίδα ενός οργανισμού, όπου μία κοπέλα εργάζεται και δευτερευόντως το φύλο. Προέρχεται από τη λανθάνουσα θέση εξουσίας που μπορεί να έχει κάποιος. Ακόμα και αν μιλήσουμε για παρενόχληση μεταξύ ομοφυλόφιλων το στοιχείο της εξουσίας είναι αυτό που ξεφεύγει. Το αίσθημα της εξουσίας είναι αυτό που κάνει το άτομο να αισθανθεί άσχημα και να θεωρεί ότι παρενοχλείται σεξουαλικά».

Άλκης, 29 ετών: «Το ποιος φταίει δεν μπορώ να το πω, αλλά η εξουσία που δίνεται πίσω από μία θέση, δίνει τη δυνατότητα σε κάποιον να ξεφύγει, χωρίς να γίνει αντιληπτός. Οπότε αν του αρέσει ένας άνδρας ή μία γυναίκα, μπορεί να τον παρενοχλήσει αντίστοιχα. Πρέπει να επιλέγονται άτομα για τις θέσεις εξουσίας που έχουν ικανότητα να τις χειριστούν».

Τέλος, δύο συμμετέχοντες σημείωσαν ότι ευθύνη για την εκδήλωση σεξουαλικής παρενόχλησης έχει η εργοδοσία και η διοίκηση ενός οργανισμού, ενώ ένας εξ αυτών μίλησε και για τον αρνητικό ρόλο που μπορεί να παίζουν τα έμφυλα στερεότυπα:

Σ.: Ποιος ευθύνεται για τη σεξουαλική παρενόχληση;

³ Ο συγκεκριμένος συμμετέχοντας ανέφερε, όπως θα δούμε παρακάτω, ότι κάποτε κατηγορήθηκε ψευδώς για σεξουαλική παρενόχληση στο περιβάλλον εργασίας του.

Πύρρος, 32 ετών: «Άτομο εε; Δε λες συνθήκη;»

Σ.: Συνθήκη; Δηλαδή το περιβάλλον εργασίας εννοείς;

Πύρρος, 32: ετών: «Ναι και το περιβάλλον και αναπαραστάσεις του φύλου... Αν πρόκειται για άτομο, ο παρενόχλητής σε πρώτο χρόνο και σε δεύτερο χρόνο η διοίκηση και τα αφεντικά!»

Σε σχέση με τις αντιδράσεις των γυναικών απέναντι στη σεξουαλική παρενόχληση οι περισσότεροι εργαζόμενοι ανέφεραν ότι αυτές είναι δικαιολογημένες όταν έχει προηγηθεί παρενόχληση, αλλά πολλοί συμμετέχοντες (9 άτομα), επανέλαβαν ότι αν μία γυναίκα υποστεί παρενόχληση τότε αυτή θα πρέπει να αναφερθεί το συντομότερο, χωρίς μεγάλη καθυστέρηση και κάποιοι συμπλήρωσαν ότι οι αντιδράσεις θα πρέπει να είναι διαρκείς και δυναμικές για να σταματήσουν τον θύτη. Δύο περιπτώσεις ανέφεραν ότι ίσως κάποιες καταγγελίες γυναικών για παρενόχληση είναι ψευδείς και δύο ακόμη συμμετέχοντες σημείωσαν ότι ίσως υπάρχει μία υπερβολή από τις καταγγέλλουσες. Συνολικά ωστόσο, αξίζει να σημειωθεί, ότι όλοι οι εργαζόμενοι από τους οποίους λάβαμε συνεντεύξεις συμφώνησαν ότι έχει νόημα να γίνεται μία καταγγελία ή αναφορά, μετά από προηγούμενη εκδήλωση σεξουαλικής παρενόχλησης στην εργασία.

Αλκης, 29 ετών: «Πάντα έχει νόημα η αναφορά ενός περιστατικού ακόμα και αν δεν υπάρχει φωτιά. Καλύτερα να εξεταστεί και να φανεί κάτι, παρά να... Δηλαδή αν ένας άνθρωπος νιώθει μέσα του τόσο άσχημα, καλύτερα να το αναφέρει και να δούμε το λόγο που αισθάνεται άσχημα παρά να το κρατάει μέσα του».

Ορέστης, 62 ετών: «Εάν είναι πραγματική (η παρενόχληση), καλώς αντιδρούν να μην είναι μόνο υπερβολική η αντίδραση».

Σ.: Δηλαδή;

Ορέστης, 62 ετών: «Μπορεί να γίνεται το αντίθετο, να υπερβάλλει για να τραβήξει βλέμματα και προσοχή».

Ζήσης, 60 ετών: «Θα πρέπει να μιλήσει κατ' αρχάς η γυναίκα. Υπάρχει σίγουρα από κάποιες γυναίκες μια πιο προκλητική στάση η οποία κάποιες φορές είναι τυχαία, και άλλες επί τούτου. Προκαλεί για να έχει κάποιο αποτέλεσμα. Να δημιουργηθεί μία σχέση να προκαλέσει».

Πάρης, 27 ετών: «Κοίτα είναι ανάμεικτες... Πιστεύω ότι κάποιες αργούν πολύ, πιστεύω πως ό,τι επικοινωνείται σαν σεξουαλική παρενόχληση δεν είναι πάντα, και αυτό έχει δύο αποτελέσματα, αφενός το θέμα υποτιμάται, αφετέρου θύματα παρενόχλησης δεν βγαίνουν να το πουν πολύ άνετα».

Μίκης, 65 ετών: «Νομίζω είναι λίγο υπερβολικές μετά το #metoo. Εγώ αυτό έχω καταλάβει...»

Σε σχέση με το αν παίζει ρόλο πόσο γρήγορα θα αντιδράσουν οι γυναίκες εργαζόμενες απέναντι στη σεξουαλική παρενόχληση οι συμμετέχοντες σημειώνουν:

Λάμπρος, 41 ετών: «Φυσικά και είναι δικαιολογημένες οι αντιδράσεις. Η αλήθεια βέβαια είναι ότι μία σταθερότητα χρειάζεται. Ο καθένας μας και η

καθεμία έχει δικαίωμα να αναφέρει όποτε θέλει μία τέτοια συμπεριφορά, όμως είναι πιο εύκολο όταν υπάρχει σταθερότητα στην αντίδραση. Χωρίς να είναι σωστό απαραίτητα, αλλά είναι πιο εύκολο, πιο ξεκάθαρο. Αν στο ίδιο ερέθισμα τις 99 φορές δεν αντιδράσεις και τη μία αντιδράσεις, μπορεί να μπερδευτεί ο περίγυρος. Νιώθω ότι θα είναι πιο εύκολο να καταλάβει αυτός που κάνει το αστείο ότι εδώ δεν με παίρνει».

Μάνθος, 37 ετών: «Την παρενόχληση πιστεύω θα πρέπει να τη λύσει επί τόπου, όχι μεθαύριο. Γιατί ρε συ το έκανες αυτό. Να υπάρχουν μάρτυρες, καλείς την αστυνομία, οι άνθρωποι που είναι δίπλα σου καταθέτουν τίμια, νόμιμα. [...] Να ξεκινήσει η διαδικασία σήμερα όχι μετά από 6 μήνες. [...] Το μεγάλο λάθος των γυναικών είναι ότι δεν το σκέφτονται μεθοδικά και την πατάνε, και αρχίζουν που είναι τα στοιχεία, που είναι οι αποδείξεις. Και όντως μπορεί η γυναίκα επειδή δεν το προετοίμασε εγκαίρως να βρίσκεται και κακοποιημένη και να τη βρίζουνε και αυτό είναι το χειρότερο».

Μάκης, 42 ετών: «Προφανώς μία γυναίκα έχει δικαίωμα να καταγγείλει κάτι που έγινε 10 χρόνια πριν, από εκεί και πέρα θα είναι πιο ισχυρή μία καταγγελία που αφορά κάτι που έγινε χτες, παρά κάτι που έγινε πριν 10 χρόνια. Είναι πιο ισχυρή στα μάτια της κοινωνίας».

Κάποιοι συμμετέχοντες ανέφεραν ότι οι αντιδράσεις των γυναικών θα πρέπει να είναι πιο άμεσες και δυναμικές απέναντι στην παρενόχληση που μπορεί να υφίστανται.

Φάνης, 43 ετών: «Να σου πω την αλήθεια στην δουλειά, έναν τύπο οι γυναίκες τον απέφευγαν, η αποφυγή ήταν η τακτική τους. Εγώ διαφωνώ με κάποιες τακτικές, με μία κλάψα που βλέπω, αχ οι καημενούλες. Όχι να μη μιλάνε, να μιλάνε αλλά να είναι πιο δυναμικές, ότι αυτά τα ξεπερνάμε και προχωράμε».

Σ.: Παίξει ρόλο το πότε θα μιλήσει κάποια;

Φάνης, 43 ετών: Κακά τα ψέματα, νομίζω πως ναι, γιατί ειδικά στην Αμερική που ξεκινάνε κάποια θέματα και φτάνουν στην υπερβολή τους, γίνονται με δόλο. Ότι ο άλλος της ακούμπησε το μπουτί το 1982 είναι για να γίνει εξωδικαστικός συμβιβασμός και να σκάσει. Αυτό τι κάνει όμως, μειώνει την αξία της κοπέλας που θα πει ότι με βίασε κατ' εξακολούθηση για να μη μιλήσω. [...] Καλά έκανε αλλά κρατάς μία πισινή, γιατί τώρα; Και δεν ξέρεις αν κάποιες το κάνουν για προσοχή. Θέλει πολύ προσοχή ποιες προσεγγίζουν οι φεμινιστικές οργανώσεις γιατί όλος αυτός ο δικαιωματισμός, μήπως είναι και business. Από την άλλη λες καλά κάνει (και καταγγέλλει) γιατί αυτά δημιουργούν και τραύματα».

Μάνος, 47 ετών: «Δεν μπορείς να πηγαίνεις 20 χρόνια μετά να καταγγείλεις κάποιον ότι σου μίλησε με υπονοούμενα. Ό,τι έχεις να πεις πρέπει να το πεις εκείνη τη στιγμή. Για ποιο λόγο να πηγαίνουν κάποιες και να καταγγέλλουν 20 χρόνια μετά; Επειδή τώρα μπήκε το νερό στο αυλάκι; Γιατί δεν το έλεγε τότε; Επειδή φοβόταν μη χάσει τη δουλειά της; Έπρεπε να έχει το θάρρος να το πει. Να μην περιμένει κατά τη γνώμη μου».

Μίμης, 54 ετών: «Εγώ κατ' αρχάς θεωρώ ότι αν κάτι γίνει στο χώρο εργασίας και δεν είναι κάτι χοντρό και είναι κάτι απλό, μπορεί να πει η ίδια η κοπέλα, αυστηρά, στον άλλον ότι κόφτω ας πούμε, αλλά αν ο άλλος συνεχίσει και πιο επιθετικά είναι αποδεκτό. Θεωρώ ότι τότε πρέπει να πας στο αφεντικό ή να πας

για καταγγελία. [...] Αν είναι απλά κάτι λεκτικό, όχι άγγιγμα, και ο άλλος το κόψει, τότε ναι. [...] Αν τραβήξει πολύ δεν είναι σωστό πιστεύω, άμεσα πρέπει να γίνει. Αυτό είναι το βασικό, η γυναίκα να είναι δυναμική, να αντιδρά άμεσα, να μην είναι θύμα, να μην ανέχεται... Να το κόβει, αυτό είναι το βασικό!»

Ένας ακόμη συμμετέχοντας σημείωσε ότι οι αντιδράσεις θα επιθυμούσε να είναι λιγότερο ατομικές και να αφορούν τη βελτίωση των όρων εργασίας.

Πύρρος, 32 ετών: «Οι αντιδράσεις είναι λίγο πιο ατομικές απ' ό,τι θα έπρεπε. Θα προτιμούσα μία αντίδραση, πέρα από την ατομική οριοθέτηση, να διεκδικεί και τη ρύθμιση του πλαισίου εργασίας, πώς θα πρέπει να συμπεριφέρεται και τι σημαίνει να είναι μία γυναίκα σε ένα χώρο εργασίας. Αν μιλάμε στον επισιτισμό και αυτά, είναι πολύ πιο ευάλωτη από την εμπειρία που έχω».

3. Οι εμπειρίες των ανδρών και οι αντιδράσεις τους

Ο τρίτος άξονας διερευνούσε το πώς βλέπουν οι συμμετέχοντες τα σεξιστικά σχόλια, αν αντιδρούν απέναντι σε αντίστοιχα σχόλια και αν είχαν υπόψη τους περιστατικά σεξουαλικής παρενόχλησης στην εργασία τους. Και εδώ οι περισσότεροι εργαζόμενοι σημείωσαν ότι τους ενοχλούν τα σεξιστικά σχόλια (11 άτομα), ενώ τρία άτομα ανέφεραν ότι θα τους ενοχλούσε ένα σχόλιο που θα ξεπερνούσε τα «όρια» και θα ήταν χυδαίο, προσβλητικό ή «χοντρό», καθώς διακρίνουν επίπεδα προσβλητικών και σεξιστικών σχολίων (ένας ακόμη εργαζόμενος ανέφερε ότι δεν το ενοχλούν αντίστοιχα σχόλια). **Πέντε άτομα ανέφεραν ότι θα ήθελαν να αντιδράσουν, αλλά ότι αυτό δεν είναι πάντα εφικτό λόγω της θέσης που μπορεί να κατέχει ο θύτης.** Κάποιοι εξ' αυτών ανέφεραν ότι σημασία έχει το αν γνωρίζουν τον δράστη ή τον θύμα για να επέμβουν. Άλλα επτά άτομα σημείωσαν ότι θα ήθελαν να αντιδράσουν με κάποιο τρόπο ή έχουν αντιδράσει στο παρελθόν απέναντι σε αντίστοιχα σχόλια. Οι περισσότεροι ανέφεραν ότι θα άνοιγαν διάλογο με το θύτη προκειμένου να τον σταματήσουν, δείχνοντας ότι θα ήθελαν να αποφύγουν την ευθεία σύγκρουση μαζί του, ενώ ένας εργαζόμενος ανέφερε ότι έχει χειροδικήσει εις διπλούν απέναντι σε δράστη σεξουαλικής παρενόχλησης στην εργασία του. Οι συμμετέχοντες αναφέρουν σε σχέση με τα σεξιστικά αστεία και σχόλια εν ώρα εργασίας:

Μίμης, 54 ετών: «Κοίτα συνήθως δεν έχει τύχει, και στο χώρο που είμαστε εμείς, 15 άτομα είμαστε συνολικά. Τίποτα χοντρό δεν είναι... Τώρα κάτι τελείως απλό δεν είναι κάτι. Κάποια στιγμή μπορεί να κάνουμε πλάκα όλοι, αλλά όχι κάτι σοβαρό, κάτι χοντρό. Τώρα υπάρχουν και επίπεδα».

Σ.: Αν ακούσεις κάτι χοντρό θα πάρεις θέση;

Μίμης, 54 ετών: «Ναι θα πάρω, θα πάρω, αλλά δεν έχει συμβεί κάτι τέτοιο».

Μίκης, 65 ετών: «Επειδή πολλά γίνανε στη διάρκεια του επαγγελματικού μου βίου, νομίζω δε θα με ενοχλούσε αυτό το χιούμορ, αλλά δε θα μπορούσα να ανεχτώ το στιδήποτε. Το είσαι γκομενάρα δε θα μπορούσα να το ανεχτώ ως σχόλιο, αλλά το να υπάρχει κάτι περιπαιχτικό με την έννοια του χιούμορ, μπορεί να μη μου έκανε ιδιαίτερη εντύπωση. Ίσως να με ευχαριστούσε αν το άκουγα. [...] Το αν θα αντιδρούσα θα είχε να κάνει με το ύφος και το σχόλιο... Και κατά πόσο προσβλητικό ή χυδαίο ήταν».

Άκης, 60 ετών: «Αν ξαναλέω ήταν το κακό σχόλιο, το ακραίο να θα υπήρχε αντίδραση. Και κάποιες φορές που κάτι έχω ακούσει, έχω επέμβει. [...] Υπάρχει το χαλαρό, υπάρχει και το πιο έντονο, που είναι με ύφος κακό. Παίζει ρόλο η θέση των δύο υφιστάμενου- προϊστάμενου. Το χαλαρό όμως όλοι το κάνουν, κακά τα ψέματα, έτσι».

Άλκης, 29 ετών: «Υπάρχει και ένα μέτρο τώρα... Σεξιστικά (σχόλια) να με ενοχλεί. Αν ακούσω, «κοίτα τι ωραία κοπέλα είναι αυτή που περνάει», εε δεν το βρίσκω και κακό».

Ένας συμμετέχοντας σημείωσε ότι δεν τον ενοχλούν αντίστοιχα σχόλια, ενώ τρεις εργαζόμενοι ανέφεραν ότι δε θα αντιδρούσαν σε αυτά, καθώς είναι ευθύνη του ατόμου που δέχεται το σχόλιο να σταματήσει αντίστοιχες συμπεριφορές.

Μάνος, 47 ετών: «Όχι! [...] Όχι αν έρθει και μου πει κάποιος υπονοούμενα τον έχω βάλει αμέσως στη θέση του και με άγριο τρόπο. Και σε έμενα έχει συμβεί. Και σε τρίτους έχω δει να συμβαίνει αλλά δεν με αφορά. Αν ο άλλος το δέχεται πρόβλημά του, ας μιλήσει».

Πάρης, 27 ετών: «Δε θα αντιδρούσα... Αν δεν είχα καμία σχέση στη συζήτηση δε θα αντιδρούσα. [...] Πιστεύω ότι ο καθένας είναι υπεύθυνος του εαυτού του».

Χάρης, 37 ετών: «Εάν γινόταν μία λεκτική επίθεση μπροστά σε άλλο κόσμο και του απαντούσε θεωρώ δεν χρειάζεται να πάρεις θέση γιατί είναι μεταξύ δύο συναδέλφων η υπόθεση. Στις μέρες μας έχουμε φτάσει να πας να βοηθήσεις και να φταις, να βρεθείς εσύ υπεύθυνος. Αυτοί μπορεί να τα βρουν μεταξύ τους και να βρεθείς εσύ υπόλογος».

Ωστόσο, οι περισσότεροι συμμετέχοντες είχαν διαφορετική άποψη σε σχέση με το πως αντιμετωπίζουν αντίστοιχα σχόλια:

Μάκης, 42 ετών: «Ναι με ενοχλεί. [...] Θα το σχολίαζα με έναν τρόπο ώστε να μη δημιουργηθεί έντονη σύγκρουση, αλλά με ένα τρόπο να οριοθετηθούν τα πράγματα».

Ορέστης, 62 ετών: «Όχι δεν θα του δώσω περιθώρια... Αν τον ακούσω και μιλήσει υπερβολικά χυδαία θα του το κόψω. Αν το άλλο άτομο το θίγει και το προσβάλει θα του το κόψω. [...] Μεταξύ ανδρών βλακείες υπάρχουν, όταν αρχίζει και γίνεται προσβλητικό, εκεί πρέπει να το κόβουμε. Συνήθως οι άνδρες το κόβουμε, ειδικά όταν ξέρουμε την κοπέλα».

Πύρρος, 32 ετών: «Ναι, κοίτα προσπαθώ να κατανοήσω το πλαίσιο, ποιος είναι αυτός που το λέει και να τοποθετηθώ ανάλογα. Άμα το λέει ένας προϊστάμενος με θέση κύρους, ενδεχομένως να είμαι πιο εύκολος να κάνω μανούρα. Αν είμαι ο 20χρονος και μου το πει ο 19χρονος συνσερβιτόρος τότε θα βάλω στο μυαλό μου να τοποθετηθώ κάπως χωρίς να είναι να φαίνεται ο τριαντάχρονος περίεργος που κάτι έχει σπουδάσει και δεν καταλαβαίνω... Να βάλω τα στοιχεία μίας άλλης αντίληψης απέναντι στη σχέση των φύλων. Πρέπει να λάβεις υπόψη ποιος είναι ο άλλος, ποιος είναι ο ρόλος του, ποιες είναι οι παραστάσεις του, αυτό πρέπει να το λάβεις υπόψη. Ένα σεξιστικό σχόλιο που θα πει ένας προλητάριος ή ύποπρολητάριος θέλει ενδεχομένως μία άλλη αντιμετώπιση από αυτό που θα πει ένας 45αρης πανεπιστημιακός. Ο ένας είχε τις ευκαιρίες να εκπαιδευτεί και να διαχειριστεί την πληροφορία...»

Σ.: Στη δεύτερη περίπτωση με το 45αρη πώς θα αντιδρούσε;

Πύρρος, 32 ετών: «Θες να αντιδράσεις, αλλά καλό είναι να είμαστε κάπως μαζεμένοι, κάνω μανούρα και ζες...Επιθυμητά θα ήθελα να είμαι σαφής και να σταθώ αλληλέγγυος σε όποια ενέργεια γίνει από το άτομο που θα το καταγγείλει. Την ίδια στιγμή θέλω να ξεπεράσω κι εγώ το φόβο μου ότι ο άλλος μπορεί να έχει μία ισχυρή θέση και δύναμη, γιατί πάντα αυτό μας αγχώνει πως μπορεί να αντιδράσει, γιατί πάντα στους χώρους εργασίας υπάρχουν τέτοια, ποιος είναι ο άλλος».

Λάμπρος, 41 ετών: «Τα αστεία με ενοχλούν αλλά δεν θέλω να βγάλω την ουρά μου απέξω, κι εγώ έχω κάνει. Έχω κάνει πολλές φορές. Τυχαίνει να κάνω και επαναλαμβανόμενα, όμως με ενοχλεί και το σχολιάζω, ειδικά από ανθρώπους που είναι το μοτίβο τους αυτό. [...] Ναι, σε κάποιον άνθρωπο με τον οποίο έχω σχέση, αντιδρώ πιο εύκολα. Αν είναι κάποιος που δεν ξέρω (ο θύτης), μόνο αν νιώσω ότι το θύμα ζορίζεται».

Κοσμάς, 29 ετών: «Αντιδράς με τους εξής τρόπους, λήγεις το θέμα, δεν δίνεις σημασία γιατί δεν είσαι μέσα στην κουβέντα ή λες ότι αυτό δεν είναι σωστό να το συζητάμε η άλλη νιώθει άσχημα. Εκτός αν πρόκειται για περιπτώσεις που είναι δύσκολο να επέμβεις».

Σε σχέση με την ύπαρξη σεξουαλικής παρενόχλησης στους χώρους εργασίας οι περισσότεροι συμμετέχοντες έχουν ακούσει τουλάχιστον σεξιστικά σχόλια στην εργασία τους (12 άτομα), ή μπορεί να έχουν ακούσει φήμες για λεκτική παρενόχληση ή ανεπιθύμητο φλερτ. Εννέα άτομα ανέφεραν ότι είχε γίνει γνωστό κάποιο περιστατικό σεξουαλικής παρενόχλησης στο εργασιακό τους περιβάλλον. Σε τέσσερις περιπτώσεις αναφέρθηκε ότι έμαθαν μέσω τρίτων ή εν μέσω σχολιασμών ότι υπήρξε σεξουαλική παρενόχληση στο περιβάλλον εργασίας τους. Ένας συμμετέχοντας σημείωσε ότι γνωρίζει πως υπήρξε παρενόχληση μέσω μηνυμάτων στην εργασία του. Ωστόσο, πολλοί λιγότεροι ανέφεραν ότι έχουν υπάρξει μάρτυρες παρενόχλησης (κυρίως λεκτικής) εν ώρα εργασίας (5 άτομα). Ενδιαφέρον είναι πως άλλος ένας συμμετέχοντας σημείωσε ότι εξίσου σοβαρή παρενόχληση έχει διαπιστώσει και απέναντι σε άτομα που ανήκουν στη ΛΟΑΤΚΙ κοινότητα στο περιβάλλον εργασίας του.

Άκης, 60 ετών: «Ακούγονται για ένα συνάδελφο, αλλά το ακούγεται από το πραγματικά έγινε έχει μεγάλη διαφορά, από το να γίνει μία καταγγελία. Δεν μπορείς να το διαπιστώσεις είναι κουβέντα μεταξύ συναδέλφων. Δεν έχει γίνει μπροστά μου. Αν γινόταν μία ΕΔΕ θα ξεκαθάριζε το πράγμα, διαφορετικά σέρνονται οι φήμες και είναι κακό και για τους δύο».

Λάμπρος, 41 ετών: «Σε λεκτικό επίπεδο καθημερινά και σε όλες τις εντάσεις. Έχει υπάρξει έντονο λεκτικό που τείνει να γίνει σωματικό, αλλά επίθεση δεν έχει υπάρξει. Έντονη πίεση θυμάμαι σε αρκετές περιπτώσεις. [...] Τις περισσότερες φορές το μάθαμε αφού τελείωσε. Έχω αντιδράσει μιλώντας στο θύμα και μιλώντας στο δράστη, τύπου μαζέψου γιατί θα μπλέξεις, σαν φιλική συμβουλή».

Πάρης, 27 ετών: «Έχω ακούσει στην πρακτική μου σε Υπουργείο, θυμάμαι να λέει ο ένας στον άλλο «αυτή μπήκε στο Υπουργείο», και σχολιάζανε τις αναλογίες και λεπτομέρειες στο σώμα της, ως αποτέλεσμα του ότι μπήκε στο Υπουργείο,

αυτό με ενόχλησε. Η κοπέλα είχε πολύ ωραίο σώμα και σχολίαζαν πως θα ήταν να ήταν μαζί της. Την ήξερα ονομαστικά...»

Φάνης, 43 ετών: «Υπήρχε, ναι, αλλά χωρίς να έχω δει ή να έχω καταλάβει ακραία σκηνικά. Υπήρχε αυτή η άνεση του προϊστάμενου να λέει ότι γουστάρει στα κοριτσάκια. Αυτό ήταν κραυγαλέο δεν το έκρυβε. Ήταν το απόλυτο, χυδαίο, λεκτικό πέσιμο. Μη νομίζεις πολλοί άνδρες δεν το ανέχονται ούτε το θέλουν. [...] Είναι η συμπεριφορά είμαι προϊστάμενος και λέω ότι γουστάρω. Δε βγάζεις άκρη και να έλεγες κάτι».⁴

Ζήσης, 60 ετών: «Είχα ένα παράδειγμα στον χώρο μου. Ήμασταν δεκαπέντε άτομα περίπου (στην εταιρεία που δούλευε). Ο συνάδελφος, διευθυντής της εταιρείας, είχε τρόπο να φέρνει τη γραμματέα μέσα στο γραφείο του, υποτίθεται για δουλειά, και την παρενοχλούσε παράλληλα. Δεν ξέρω τι έγινε, γιατί το έμαθα μετά, από κουτσομπολιό. Παρενοχλούσε μία συγκεκριμένη υπάλληλο, ίσως εκεί που μπορούσε να παρενοχλήσει. Η άλλη υπάλληλος ήταν πιο δυναμική, δεν μπορούσε να κάνει κάτι, ενώ η πρώτη ήταν κοριτσάκι μικρής ηλικίας. Την ακούμπαγε, μπορεί και να τη φιλούσε, δεν ξέρω ακριβώς, αυτά ακούστηκαν εκ των υστέρων. Παρότι είχαμε πολύ καλή σχέση με την κοπέλα δεν ανοίχτηκε. Θα έπρεπε να έρθει να μας μιλήσει έξω από τα δόντια».

Μόλις τρία άτομα ανέφεραν ότι συναδέλφισσά τους τους εξομολογήθηκε εμπειρία παρενόχλησης. Άλλος ένας εργαζόμενος ανέφερε ότι συναδέλφισσα του του εμπιστεύθηκε εμπειρία ενδοοικογενειακής βίας. Αξιζεί να σημειώσουμε ότι από τα περιστατικά που αναφέρθηκαν, σε δύο περιπτώσεις οι εργαζόμενες που κατήγγειλαν την παρενόχληση σε χώρο εργασίας δέχθηκαν αντίποινα.

Ορέστης, 62 ετών: «Βέβαια σε σημείο να κοντέψει η κοπέλα να χάσει τη δουλειά της. Ήταν προς μία συγκεκριμένη το υπερβολικό, στις υπόλοιπες ήταν εντός των ορίων, αν υπάρχουν όρια... Έκανε κινήσεις όπως καθόταν με τα πόδια ανοιχτά (ο θύτης). Η κοπέλα δούλευε, δυσανασχετούσε, ζήτησε βοήθεια και της λέω δε θα δημιουργήσουμε θέμα, θα το τακτοποιήσω. Και όπως έφευγα, γύρισα και τον πέταξα κάτω (τον θύτη). Έκανε μώλωπα στον αγκώνα. [...] Τον έβαλε στη θέση του κι εκείνη αλλά δεν μέτρησε η δική της αντίδραση. [...] Ήταν χυδαίος, ένας βρομύλος, ένας ξεφτίλας, προσπαθούσε να την πιάσει και κάποια στιγμή χειρονομούσε με το χέρι του, χαϊδεύοντας κάτω τα σημεία του (τα γεννητικά του όργανα). Μπροστά στον κόσμο. Αυτό ήταν στην εστίαση, η κοπέλα είχε τα μισά του χρόνια, αυτός ήταν σαν εμένα, πριν δύο χρόνια όλο αυτό».

Σ.: Υπήρξαν αντίποινα για την κοπέλα;

Ορέστης, 62 ετών: «Ναι βάλανε μια άλλη να παίρνει τηλέφωνα στο μαγαζί και έλεγε ότι ανέβαινε στα τραπέζια (η εργαζόμενη) και χόρευε χορούς για να τη διώξει το αφεντικό. [...] Συνέχισε όμως στη δουλειά. Το προσωπικό ήταν με το μέρος της. Αυτά ήταν ψέματα που τα έλεγαν οι διάφοροι και βάζανε λόγια στο αφεντικό, από τηλεφώνου... Να τη φάμε από εκεί, γιατί δε μας κάθεται. [...] Συνήθως από τους θαμώνες, συνήθως. Αν το αφεντικό κάνει κάποια κίνηση

⁴ Ο θύτης ήταν 45 ετών και απευθυνόταν σε μικρότερες σε ηλικία εργαζόμενες σε αυτή την περίπτωση.

συνήθως οι κοπέλες δε θα πουν τίποτα. Θα πουν είναι το αφεντικό μου. Δεν πειράζει που μου πιάνει τον ποπό».

Λάμπρος, 41 ετών: «Μία κοπέλα που αντέδρασε στον άμεσα προϊστάμενο της, (μετά από παρενόχληση) δεν απολύθηκε, το μάθανε λίγοι άνθρωποι, αλλά έχασε benefits τα οποία είχε στη δουλειά και είχε κερδίσει. Έπαψε να κάνει τις σημαντικές δουλειές. [...] Μου έχει πει κοπέλα ότι πιέζομαι από αυτόν, τι να κάνω, μην του πεις ότι στο είπα, αλλά αν τυχόν μάθεις ότι το κάνει και σε κάποια άλλη, πες της ότι το κάνει και σ' εμένα, μη τυχόν και το αντιμετωπίσουμε μαζί (άλλη περίπτωση παρενόχλησης)».

Μία άλλη περίπτωση εργαζόμενης παραιτήθηκε μετά από προηγούμενη παρενόχληση. Επιπλέον, ένας συμμετέχοντας ανέφερε ότι χειροδίκησε σε δύο διαφορετικά περιστατικά κατά θύτη σωματικής παρενόχλησης.

Μίμης, 54 ετών: «Ναι ήξερα... Παλιότερα ήμουν σε μεγαλύτερη εταιρεία που χωρίσαμε τελικά. Στην προηγούμενη εταιρεία ήξερα περιστατικό που είχε γίνει από προϊστάμενο προς κοπέλα ναι. [...] Είχε ακουστεί, η κοπέλα αντέδρασε, έφυγε από τη δουλειά, δεν ξέρω τι έγινε μεταξύ τους, τι συμβιβασμός έγινε...»

Ορέστης, 62 ετών: «Ααα ένα περιστατικό, που ξέχασα.... Σε εργοστάσιο... Ο ένας εργοδηγός τη μία τη Χ της είχε κάνει πραγματικά άσχημη παρενόχληση. Και όταν μου το είπε αυτό, είχαμε μία γούρνα με νερό και τον έριξα μέσα, έκανα ως όφειλα. Ήταν ένα φοβισμένο πλάσμα πενήντα ετών και πήγε αυτός ο ηλίθιος να την εκμεταλλευτεί. Η συμπεριφορά του ήταν γενικά άσχημη και όπου την έβρισκε το χέρι του πήγαινε. Η κοπέλα ενέδωσε με κλάματα, δεν τον ήθελε, απλά επειδή την εκβίασε ότι θα χάσει τη δουλειά της. Είχε τη δύναμη ήταν γαμπρός του αφεντικού, άμα δεν μου κάτσεις θα σε φάω. [...] Η κοπέλα παρέμεινε στη δουλειά».

Άλλες τρεις περιπτώσεις εργαζόμενων ανέφεραν ότι έγινε καταγγελία για την παρενόχληση στο χώρο εργασίας και σε δύο περιστατικά πάρθηκαν μέτρα κατά του θύτη, όπου οι δράστες τιμωρήθηκαν με απόλυση. Σε μία άλλη περίπτωση, ενώ η παρενόχληση καταγγέλθηκε από εργαζόμενη που ετοιμαζόταν να εγκαταλείψει την συγκεκριμένη εργασία, για λόγους μη σχετικούς με την παρενόχληση, δεν πάρθηκαν μέτρα για την τιμωρία του θύτη. Σε δύο από τα παραπάνω περιστατικά φάνηκε ότι σημασία για την τιμωρία του δράστη, παίζει η θέση στην ιεραρχία, τόσο του θύτη όσο και του θύματος σε έναν χώρο εργασίας.

Μίκης 65 ετών: «Ναι, γνωρίζω στην εταιρεία μας είχε υπάρξει ένα επίμονο φλερτ προς μία υπάλληλο η οποία δεν ήθελε. [...] Υπήρξαν άμεσες αντιδράσεις, το αφεντικό μου ήταν πρώην στρατιωτικός και επικρατούσε ένας συντηρητισμός στη δομή της εταιρείας. Τον πέταξαν, τον καθάρισαν (τον θύτη)».

Λάμπρος 41 ετών: «Γνωρίζω μία περίπτωση, όπου υπήρξε απόλυση του θύτη, ήταν η αφορμή, όμως φάνηκε ότι ήταν απόφαση που οφειλόταν σε αυτό. Είχε παρενοχλήσει λεκτικά τη συνάδελφο και μετά μιλούσε γι' αυτό σε άλλους. Υπήρξε καταγγελία γι' αυτό, ο θύτης ήταν ανώτερος στην ιεραρχία. Δεν υπήρξαν αντίποινα γι' αυτή την κοπέλα, είχε και το θύμα σημαντική θέση, ήθελε η επιχείρηση να την έχει χαρούμενη».

Μάνος 47 ετών: *Ναι ήταν μία κοπέλα που έφυγε από τη δουλειά και φεύγοντας πήγε και είπε στον ιδιοκτήτη της εταιρείας, ότι έχετε υπόψιν σας ότι ο τάδε που ήταν προϊστάμενος, μου την είχε πέσει.[...] Αυτή υποστήριξε ότι υπέστη λεκτική βία, απ' ότι έμαθα γιατί μ' ενδιέφερε να μάθω, στον ίδιο χώρο δουλεύαμε. [...] δεν πάρθηκαν μέτρα, ίσως γιατί το άτομο που το είπε μπορεί να μη το θεωρούσαν αξιόπιστο και ο άνθρωπος αυτός (ο θύτης) πρόσφερε στην εταιρεία με τον έναν ή τον άλλο τρόπο. Τα έβαλαν στη ζυγαριά και θεώρησαν ότι δε... Ούτε σύσταση δεν του έκαναν».*

Κλείνοντας αυτήν την ενότητα, ενδιαφέρον έχει ότι κατά τη διάρκεια των συνεντεύξεων δύο συμμετέχοντες παραδέχθηκαν ότι έχουν δεχθεί λεκτική σεξουαλική παρενόχληση στην εργασία τους. Και στις δύο περιπτώσεις οι εργαζόμενοι σημείωσαν ότι δεν αισθάνθηκαν απειλή και αντέδρασαν προκειμένου να σταματήσει η συμπεριφορά.

Λάμπρος, 41 ετών: *«Μου έχει τύχει κι εμένα, (σεξουαλικό αστείο-λεκτική παρενόχληση), αλλά δεν έπαψα να αισθάνομαι ο ισχυρός, οπότε αυτόματα έχασε τη δύναμή της η όλη παρενόχληση. Δεν λέω ότι συμβαίνει πάντα έτσι. [...] Έχω δεχθεί παρενόχληση και από τα δύο φύλα, στο επίπεδο του επαναλαμβανόμενου και αυξανόμενης έντασης αστείου. Σε πικάρω όσο με παίρνει και κάθε φορά παραπάνω. Ήταν εύκολο να μείνει στο επίπεδο του αστείου γιατί ήξεραν αυτοί ότι έχω τη δύναμη να το κόψω σε όποιο σημείο θέλω. Δεν ένιωσα ούτε μία φορά ότι απειλούμαι, δεν ένιωσα άσχημα, δεν ένιωσα τίποτα. Είναι τελείως διαφορετικό, ήμουν σε θέση εξουσίας, αν όμως δεν ήμουν ίσως ντρεπόμουν να το καταγγείλω. Θα σκεφτόμουν μήπως έχω δώσει δικαίωμα».*

Μάνος, 47 ετών: *«Ναι ο ένας μου την είχε πέσει και ο άλλος άφησε κάποια υπονοούμενα. Και στα δύο άτομα το έκοψα μαχαίρι. Αντί να μου την πέφτουν κοπέλες, μου την πέφτουν άνδρες (γέλια)... Στον έναν την είπα άσχημα και όταν γύρισα να φύγω λιποθύμησε!» (Στο ένα από τα 2 περιστατικά που ανέφερε ο εργαζόμενος, ο θύτης είχε ανώτερη θέση στην ιεραρχία).*

Τέλος, σημαντικό είναι ότι ένας ακόμη εργαζόμενος μας εκμυστηρεύτηκε ότι κάποτε τον κατηγορήσαν, ψευδώς, για σεξουαλική παρενόχληση στην εργασία του.

Μάνθος, 37 ετών: *«Θα σου παραδεχθώ και ένα περιστατικό. Είχαμε μάθημα κάρακτερ στο πανεπιστήμιο, ήταν με κορίτσια ηλικίας 14 ετών. [...] Πάω να αναπληρώσω μία μέρα το μάθημα και ήταν και άλλοι μέσα, ήταν οι πιανίστες, δεν ήμουν μόνος μου. Έκανα το μάθημα μου, περνάνε μερικές μέρες και κάποιες συμφοιτήτριές μου στο κυλικείο πάνε και μου λένε: “Ακούσαμε και για εσένα, δεν είναι ωραίο αυτό που κάνεις!”. “Τι κάνω;”, τις ρωτάω. “Έκανες αναπλήρωση και χούφτωνες τα κοριτσάκια.”, μου απαντάνε. Έπαθα σοκ εκείνη τη στιγμή! Ανέφερα το περιστατικό γιατί δεν άγγιζα κανέναν με τα χέρια μου, μα κανέναν. [...] Οι μαθήτριες ήθελαν να πουν ότι εμένα μου έδειξε μεγαλύτερη προσοχή. Ήθελε να ανεβάσει τον εαυτό της. Ένιωσα πολύ περίεργα από 2-3 λέξεις που μπορεί να πεταχτούν χωρίς να σκεφτούν 2 μικρά κορίτσια. Ο άλλος δυσφημίζεται».*

4. Τι μέτρα προτείνουν οι εργαζόμενοι – ποια η επιρροή του #metoo;

Τέλος, ο τέταρτος άξονας της συνέντευξης διερευνούσε που θα παρέπεμπαν οι εργαζόμενοι συναδέλφισσές τους σε περίπτωση που οι ίδιες δέχονταν σεξουαλική παρενόχληση, αν οι άνδρες θεωρούν ότι χρειάζονται μέτρα για την αντιμετώπιση της σεξουαλικής παρενόχλησης στην εργασία, τι άποψη έχουν διαμορφώσει για το κίνημα #metoo και αν έχουν αλλάξει συμπεριφορά στην εργασία τους μετά την ανάδειξη του #metoo στη χώρα μας.

Τέσσερα άτομα ανέφεραν ότι θα παρέπεμπαν τις συναδέλφισσές τους σε ΜΚΟ για να τις καθοδηγήσουν σε περίπτωση παρενόχλησης. Δύο συμμετέχοντες ανέφεραν την γραμμή βοήθειας για επιζώσες έμφυλης βίας, 15900, και άλλα δύο άτομα την πλατφόρμα καταγγελιών #metoo. Ακόμα δύο άτομα θα απευθύνονταν στην αστυνομία και ένας εργαζόμενος είπε ότι θα προτιμούσε την επιθεώρηση εργασίας και την πιθανότητα να απευθυνθεί σε εργατικό σωματείο. Τέλος, ένας συμμετέχοντας ανέφερε ότι θα παράπεμπε την συναδέλφισσά του στον / στην υπεύθυνο/η του εργατικού δυναμικού εντός της εργασίας του και ένας ακόμη ανέφερε ότι θα παρέπεμπε την εργαζόμενη σε κάποιον ανώτερο στον οργανισμό του. Τέσσερα άτομα δεν γνώριζαν που θα μπορούσαν να απευθυνθούν. Ένας εξ αυτών σημείωσε ότι θα παρέπεμπε την εργαζόμενη σε δικηγόρο και ένας ακόμη συμμετέχοντας σημείωσε ότι θα συμβούλευε την συναδέλφισσά του να απευθυνθεί σε ψυχολόγο για να αντιμετωπίσει την παρενόχληση. Σημαντικό είναι ότι ορισμένοι συμμετέχοντες εξέφρασαν αμφιβολίες για τη βοήθεια που μπορεί να προσφέρει η αστυνομία σε αντίστοιχες περιπτώσεις.

Ορέστης, 62 ετών: «Νομίζω στην αστυνομία...Δεν ξέρω, κάτι υπάρχει... Όταν γίνεται κάτι πιο σοβαρό θα απευθυνθεί στο σύντροφό της ή στο αφεντικό της και θα γίνει το σχετικό σούσουρο».

Ζήσης, 60 ετών: «#metoo, που ξεκίνησε από την αθλήτρια, η πλατφόρμα δηλαδή. Υπάρχει και η αστυνομία, [...]και οργανώσεις γενικότερα ΜΚΟ κλπ».

Μάκης, 42 ετών: «Θα της πρότεινα να απευθυνθεί στη ΔΙΟΤΙΜΑ. Κρατικά γνωρίζω ότι μπορεί να απευθυνθεί στην αστυνομία. Δε θα εμπιστευόμουν την αστυνομία. Δε θα το πρότεινα. Περισσότερο θα είχα εμπιστοσύνη στη ΔΙΟΤΙΜΑ ή σε κάποια άλλη φεμινιστική οργάνωση με υποστηρικτικό ρόλο».

Πύρρος, 32 ετών: «Αυτό που θα πρότεινα θα ήταν στο σωματείο της, αν θα ήταν καλό και αγωνιστικό· αν δεν ήταν καλό και ήταν το τοπικό εργατικό κέντρο, και αν δεν ήταν καλό, το τοπικό κέντρο, στην επιθεώρηση εργασίας και μετά αν υπήρχαν τοπικές οργανώσεις κοινωνικών κινήματων. Π.χ. αν είμασταν στη Βέροια, υπήρχε μία ομάδα Κιλοτίνα που θα μπορούσε να παρέμβει. Σε φορείς που νομιμοποιούνται να παρέμβουν, αλλά δεν είναι το κράτος. Είναι ενδιαφερόμενα μέρη από τη σκοπιά των υποτελών. Στην αστυνομία δε θα πρότεινα, μόνο όταν το πράγμα είναι ποινικό και αυτεπάγγελτο, γιατί δε θα κάνει κάτι. Αν είναι καλός ο μπάτσος μπορεί να κάνει μία σύσταση τηλεφωνική στην καλύτερη περίπτωση».

Άκης, 60 ετών: «Θα την προέτρεπα να κάνει καταγγελία. Θα την προέτρεπα να μιλήσει στον διευθυντή / προϊστάμενο. Θα έλεγα και στην αστυνομία, αλλά δεν ξέρω αν και αυτοί είναι έτοιμοι να το δεχτούν. Δηλαδή και εκεί χρειάζεται πολλή δουλειά...»

Φάνης, 43 ετών: «Στον πενταψήφιο αριθμό (15900) και σε chat αν υπήρχαν για ψυχολογική υποστήριξη».

Ζάχος, 40 ετών: «Σίγουρα θα πρότεινα να απευθυνθεί σε ψυχολόγο, ψυχίατρο, ώστε να γνωρίσει κυρίως πώς η ίδια λειτουργεί σε μία τέτοια συνθήκη. Αν κάποιος ασκεί πιέσεις μπορεί μία γυναίκα να αισθάνεται ενοχικά, να μην έχει άμυνες να το διαχειριστεί, να αισθάνεται ότι η διασφάλιση της εργασίας περιλαμβάνει και εκπτώσεις τέτοιου τύπου. Άρα, ένας ψυχολόγος μπορεί να δώσει σημαντικές συμβουλές για την ίδια. Σε πρώτη φάση αυτό θα έκανα. Αν ήταν κάτι θα έπαιρνα και στην γραμμή γυναικών να μάθω πώς αντιδρώ...»

Τρία άτομα θεωρούν ότι δεν χρειάζεται να ληφθούν μέτρα για την αντιμετώπιση της σεξουαλικής παρενόχλησης, ενώ δύο ακόμα συμμετέχοντες σημείωσαν ότι δεν γνωρίζουν τι μέτρα θα ήταν χρήσιμα. Οι περισσότεροι αναγνώρισαν την ανάγκη να ληφθούν μέτρα, όπως η παιδεία, η βελτίωση της αστυνομικής απόκρισης, η βελτίωση της λειτουργίας της επιθεώρησης εργασίας, η αυστηροποίηση των ποινών και η σωστή επιλογή ατόμων στην ιεραρχία των οργανισμών. Παρακάτω μπορούμε να διαβάσουμε αναλυτικά τα λεγόμενα τους.

Φάνης, 43 ετών: «Καλύτερη προώθηση του πενταψήφιου αριθμού, να μη σε ξεφτιλίζει η αστυνομία, να υπάρχει σίγουρα μεταβολή στα νομικά».

Άκης, 60 ετών: «Ναι, ας πούμε την αστυνομία, αν δεν εκπαιδευτούν στελέχη γι' αυτή τη δουλειά θα συνεχίσει να σέρνεται...Χρειάζεται παιδεία...Ξεκινάει από τ' ότι γεννηθήκαμε και μαθαίνουμε στα παιδιά μας να είναι άνθρωποι».

Μάκης, 42 ετών: «Να αλλάξει ο τρόπος με τον οποίο θεσμικά το κράτος το αντιμετωπίζει. Κομβικό θέμα είναι η αστυνομία. Όποια καταγγέλλει ζήτημα παραβίασης στην αστυνομία έχει μεγάλη πιθανότητα να την ξεφτιλίσουν και να το θάψουν. [...] Δεν λειτουργεί ο κρατικός θεσμός ως προς την περίθαλψη των θυμάτων. Το άλλο θέμα είναι η δικαιοσύνη. Οι δίκες γίνονται με τέτοιο τρόπο ώστε είναι τρομερά αποθαρρυντικό για τα άτομα να καταθέσουν».

Κοσμάς, 29 ετών: «Τώρα υπάρχει ένα πολύ αυστηρό νομικό πλαίσιο. Δεν φτάνει όμως το νομικό πλαίσιο. Χρειάζεται κοινωνική κατανόηση. Το καλύτερο είναι να υπάρξει πολύ ισχυρή ποινή /παραδειγματισμός για κάποιον που κάνει κάτι τέτοιο. Ένα κλίμα δηλαδή, αυτό δεν χωράει εδώ».

Άλκης, 29 ετών: «Χρειάζεται σωστή επιλογή ατόμων στους manager. Εκεί πρέπει να έχεις άτομα σωστά, ως προς τη συμπεριφορά, τα οποία να μπορούν να διακρίνουν προβλήματα που πάνε να δημιουργηθούν. Δεν είναι εύκολο να βρεις τέτοια άτομα. [...] Καλό θα ήταν να γίνεται ένας έλεγχος στην επιχείρηση αν υπάρχουν κάποιες αναφορές (για σεξουαλική παρενόχληση) συνεχόμενες από κάποιον εργαζόμενο».

Μάνθος, 37 ετών: «Να μην μένουν άνδρες - γυναίκες μόνοι τους. Να είναι παρόντες όλοι οι συνάδελφοι, ώστε αν κάποιος θέλει να κάνει κάτι, να αποτραπεί από την παρουσία άλλων ατόμων. Και ο γονιός να προειδοποιεί, έχει χαθεί ο έλεγχος από τους γονείς. Τα παιδιά ζουν με τη βία. Από την παιδεία ξεκινάει».

Ωστόσο, όπως προαναφέρθηκε λιγότεροι συμμετέχοντες είχαν την άποψη ότι δεν μπορούν να ληφθούν μέτρα ή ότι δεν χρειάζονται μέτρα στους εργασιακούς χώρους

για την αντιμετώπιση της σεξουαλικής παρενόχλησης, ενώ κάποιιοι δεν γνώριζαν τι μέτρα θα ήταν χρήσιμα:

Ορέστης, 62 ετών: *«Τι μέτρα; Να βάλεις κάμερες; Κάμερες υπάρχουν, αν ο άλλος είναι ζώο...»*

Ζήσης, 60 ετών: *«Δεν θεωρώ ότι χρειάζονται μέτρα, δεν είναι απαραίτητο να έχουμε ξαφνικά 10 οργανώσεις που θα ασχολούνται με αυτό το θέμα. Σίγουρα ο φόρτος εργασίας (των οργανώσεων) παίζει ρόλο, αλλά όχι να ανοιχτεί τόσο πολύ που να χαθεί το νόημα. [...] Καλύτερα θα ήταν να αντιμετωπιστεί το περιστατικό εσωτερικά (εντός της εργασίας) και να αποτραπεί η παρενόχληση άμεσα, πολύ πιο άμεσα από το να πας έξω και να καταγγείλεις, θεωρώ ότι εσωτερικά μπορεί να υπάρξει μία τέτοια συνεννόηση, ώστε να αντιμετωπίζει ζητήματα άμεσα.»*

Μάνος, 47 ετών: *«Νομίζω πως όχι γιατί δεν είναι ένα ευρέως διαδεδομένο φαινόμενο, τουλάχιστον από τη δικιά μου εμπειρία και από φίλους που έχω ακούσει. Χρειάζονται όμως να υπάρχουν ΜΚΟ, οργανώσεις που θα μπορεί μία γυναίκα εργαζόμενη να απευθυνθεί και να την καθοδηγήσουν χωρίς να το μάθει κάποιος. Θα αισθανθεί μεγαλύτερη ασφάλεια από το να πάει στην επιθεώρηση εργασίας που θα είναι και εκτεθειμένη.»*

Πάρης, 27 ετών: *«Όχι γιατί οι άνθρωποι που θα έπρεπε να λειτουργήσουν για να λύσουν αυτό το πρόβλημα, υπάρχουν ήδη. Με το να αναθέσεις έναν επιπλέον ρόλο δεν κάνεις κάποιον πιο υπεύθυνο. [...] Όχι, γιατί είναι θεμελιώδες θέμα δεν χρειάζεται επιστρώσεις προβλέψεων σε κάτι το οποίο είναι θεμελιώδες.»*

Σε σχέση με το #metoo, οι περισσότεροι συμμετέχοντες αναγνωρίζουν ότι το συγκεκριμένο κίνημα ήταν χρήσιμο προκειμένου να ακουστούν τα άτομα που έχουν έρθει αντιμέτωπα με την σεξουαλική παρενόχληση στην εργασία. Ωστόσο, αρκετοί συμμετέχοντες (8 άτομα) εξέφρασαν την άποψη, ότι τα media και κάποια άτομα εκμεταλλευτήκαν το #metoo για λόγους δημοσιότητας ή έχουν εν γένει δευτερες σκέψεις για το κίνημα, παρότι αναφέρουν ότι βοήθησε στην ορατότητα του φαινομένου και στην καταγγελία περιστατικών σεξουαλικής παρενόχλησης. Ένας συμμετέχοντας δήλωσε ότι είναι καχύποπτος για τους στόχους του κινήματος, όπως φαίνεται παρακάτω, ενώ ένας ακόμη σημείωσε ότι το φεμινιστικό κίνημα θα πρέπει να είναι σε εγρήγορση εξαιτίας της ανάπτυξης αντιδραστικών θέσεων απέναντι σε κινήματα, όπως το #metoo.

Σ.: Για το #metoo τι άποψη έχετε;

Ορέστης, 62 ετών: *«Αυτό με τον Φιλιππίδη; Κοίτα δεν ξέρω κατά πόσο είναι πραγματικό όλο αυτό... Σίγουρα κάτι υπάρχει, κάτι συνέβη, αλλά δε νομίζω ότι ήταν κρυφό... Όταν είναι ένας ηθοποιός που έχει κάποια δύναμη νομίζω είναι γνωστό στον κύκλο, ότι μην πας εκεί γιατί θα υποστείς αυτό. Νομίζω το κάθε κορίτσι και αγόρι που θέλει να μπει στο χώρο αυτό γνωρίζει τι θα υποστεί. Τώρα έγινε και τιμωρήθηκαν, καλώς τιμωρήθηκαν, δεν νομίζω όμως ότι όλα αυτά έγιναν εν αγνοία των παιδιών αυτών. Δηλαδή μία μικρή ευθύνη τη φέρουν και αυτοί... [...] Είναι άχρηστο όλο αυτό, όλα αυτά τα κινήματα... Και όλα πρέπει να ξεκινούν από την παιδεία στα σχολεία. Νομίζω κάποιοι θέλουν να φάνε από όλα αυτά, ΜΚΟ κλπ. Και να δημιουργήσουν και εντυπώσεις στα media, το όλο θέμα είναι εκεί, το όλο κίνητρο είναι το εφέ, το χρήμα και η αναγνωρισιμότητα.»*

Είμαι καχύποπτος δεν μπορούν να με πείσουν ότι το κάνουν για το καλό κανενός».

Πάρης, 27 ετών: «Γενικά τ' ότι έβγαине η κάθε μία στην τηλεόραση και έλεγε 5 χρόνια μετά, βιάστηκα ένα καλοκαίρι που ήταν πανσέληνος τον Αύγουστο, και αυτό κάτι θυμάμαι...Αλλά πολύ αποσπασματικά, όχι κάτι συγκεκριμένο... [...] Όταν δεν αναφέρεσαι σε ένα πρόβλημα που πρέπει να αναφερθείς και όταν δεν περνάς από τα κανάλια που πρέπει να περάσεις, και γυρίζεις ένα πρωί και λες βιάστηκα, αφενός χάνεις την αξιοπιστία σου σαν θύμα και αφετέρου είναι προφανές ότι όταν βιάζεσαι από προσωπικότητες κερδίζεις δημοσιότητα... Απ' ότι θυμάμαι κάποιιοι πραγματικά βιάσανε κόσμο και μπήκανε μέσα, π.χ. ο Φιλιππίδης. Κάλλιο αργά παρά ποτέ, και καταλαβαίνω ότι στην Ελλάδα, οι θεσμοί δεν κινούνται και πρέπει να βγεις στα κανάλια μπας και σε πιστέψει κάποιος, όμως αν δεν το κάνεις τη στιγμή που πρέπει, υπάρχει πρόβλημα, και ακόμη και για τα κανάλια υπάρχει στιγμή. Αν αναγκάζεσαι να φτάσεις εκεί... Υπάρχουν και οικονομικά κίνητρα που παίζουν ρόλο, όταν έχεις έντονη δημόσια έκθεση παρεισφρέουν και προθέσεις που δεν είναι καλές...»

Κοσμάς, 29 ετών: «Ήταν απελευθερωτικό για τις γυναίκες. Παρά τις αντιδράσεις που έχει συναντήσει, όταν μία ομάδα είναι τόσο καταπιεσμένη, και λίγο έχει αντιδράσει. Το κίνημα, αν θες, δεν είναι τόσο επιθετικό όσο θα μπορούσε».

Πύρρος, 32 ετών: «Έχει βοηθήσει πέρα από τα άμεσα αποτελέσματα ότι κάποιιοι λογοδοτούν, εκπαιδεύει κόσμο. Βέβαια όταν σκεφτόμαστε προοδευτικά κινήματα αυτό δεν το μελετάμε, οποιοδήποτε προοδευτικό κίνημα μπορεί να τροφοδοτήσει ένα αντικίνημα, οπότε ένα στοιχείο είναι να υπάρχει το κίνημα, ένα δεύτερο στοιχείο είναι τα ίδια τα δράντα υποκειμένα μέσα στο κίνημα να υπολογίζουν ότι η δράση ενδεχομένως να τροφοδοτεί αντιδραστικά αντικινημάτα και να έχουν πάντα μία κοινή απεύθυνση ώστε να ενεργοποιηθούν...Δηλαδή το αντικίνημα είναι πρόβλημα...».

Λάμπρος, 41 ετών: «Θεωρώ ότι είναι ένας τρομερά χρήσιμος τρόπος αντίδρασης σε ένα τρομερό πρόβλημα. Είναι αυτή η συστράτευση που χρειάζεται. [...] Σε κάποιες βέβαια περιπτώσεις κατάχρησης του όρου (της παρενόχλησης) και cancelling μπορεί να γύρισε και τούμπα. Έγιναν δηλαδή προσπάθειες cancelling συγκεκριμένων ανθρώπων που όταν φάνηκε ότι δεν ίσχυαν όλα αυτά έδωσαν πάτημα στους ανθρώπους να λένε τι βλακεία είναι το #metoo και δεν μπορούμε πια να φλερτάρουμε, ποινικοποιούμε το φλερτ. Όμως αυτό είναι μία περίπτωση στο 1.000.0000, δεν ακυρώνει την χρησιμότητα του #metoo».

Μάνος, 47 ετών: «Θεωρώ ότι καλώς πήρε τόση μεγάλη έκταση για να προστατευτούν οι επόμενες γενιές, αλλά είναι κάτι που δεν πρόκειται να σταματήσει είναι στη φύση του ανθρώπου αυτό (η παρενόχληση). Δεν είναι μόνο θέμα παιδείας είναι και θέμα ψυχολογίας».

Ζήσης 60 ετών: «Το #metoo έδωσε μία αίσθηση ότι μπορούμε να μιλήσουμε για παρόμοιο πρόβλημα χωρίς ενδοιασμούς, χωρίς taboo. Έδωσε στο πρόβλημα μία δημοσιοποίηση που είναι θετική. [...] Το #metoo πρέπει να το εκμεταλλευτούμε στη σωστή βάση και όχι για δημοσιότητα... Καμιά φορά μπορεί να γίνει και αυτό, σπανιότερα μπορεί να χρησιμοποιηθεί για τη δημοσιότητα κάποιας γυναίκας ή άνδρα».

Μάνθος, 37 ετών: «Βοήθησε γιατί υπάρχει κάτι να βροντοφωνάζουμε μη μας πειράζετε και από την άλλη δεν βοήθησε γιατί είναι σαν να υπάρχει το #metoo, τώρα δεν μπορείτε να μας πλησιάσετε. Έτσι να μας κάνει κανείς θα σε βγάλω στο #metoo. Αν ένα αγόρι θέλει να πλησιάσει μία κοπέλα θα του πει «αα με άγγιζες θα σε βγάλω στο #metoo». Δεν θεωρώ ότι φταίει το #metoo σε αυτό, αλλά ο τρόπος που η κοινωνία το αντιμετώπισε. Το αντιμετώπισε σαν σανίδα σωτηρίας σε ένα βασανισμένο κόσμο. Ότι αυτό θα είναι η σανίδα με την οποία θα χτυπάμε τους άνδρες. Διαστρεβλώθηκε από τα ΜΜΕ, το κάνανε μπαμπούλα για να μη το χρησιμοποιεί η κοινωνία. Αυτό πιστεύω ότι συνέβη».

Ζάχος, 40 ετών: «Εντάξει, πρώτα απ' όλα έγινε εκμετάλλευση από τα μέσα ενημέρωσης, η χωρίς υπόβαθρο υπερανάλυση, η διαπόμπευση ανθρώπων που κατηγορούνται, η ανάδειξη προσώπων τύπου Βάνα Μπάρμπα ότι εγώ είμαι μαζί του... Άρχισε όπως σε όλα τα πράγματα που υπεραναλύονται μέσα από το γυαλί, αρχίζει και φθίνει, ατονεί, αποσυντίθενται η ουσία του πράγματος. Εν τέλει, μένει μία απορία, “είναι δεν είναι, δεν βαριέσαι, ας ανοίξω το Facebook”... [...] Η ύπαρξή του όπως είναι απαραίτητη, συμβαίνει πολύ στις οικογένειες, συμβαίνει σε συγκεκριμένους κλάδους, ακόμα και σε λεκτικό επίπεδο».

Φάνης, 43 ετών: «Σε σχέση με το #metoo και τα media... Τα media τα εκτροχιάζουν όλα. Γελοιοποιούν την κατάσταση και δυστυχώς μέσα στις γυναίκες που υπέστησαν βιασμό, μη συναινετικό, μέσα σε αυτά μπήκαν πολλά φρούτα που γελοιοποίησαν την κατάσταση. Δηλαδή για να μπουν στη συζήτηση βρήκαν απίθανες ιστορίες για να τραβήξουν τα φώτα της δημοσιότητας. Το οποίο μείωσε την αξία του #metoo. Το έκανε αστείο όχι στα δικά μου μάτια, στον πολύ κόσμο. Χάλασε δηλαδή την αξία των γυναικών που όντως είχαν θέμα και που τις στιγματίσει. [...] Υπάρχουν πάντα αμφιβολίες γιατί το είπα τώρα, εγώ δεν τα βλέπω όλα αθώα, υπάρχουν και συμφέροντα, αλλά η μία γυναίκα που θα βγει ή κάποιο φρούτο των media που θα βγει και θα πει τα δικά της έχει άπλετο χρόνο. Εγώ όμως θέλω την κυρία “Σούλα” από το Καματερό που θα βγει και θα μιλήσει. Την κυρία που δεν έχει δημόσιο λόγο. Εμείς έχουμε βήμα. Αλλά αυτές τις γυναίκες μπορείς να τις προσεγγίσεις;»

Μίκης, 65 ετών: «Βέβαια, ιδίως στην Ελλάδα πάρα πολύ (βοήθησε το #metoo). Άνοιξαν στόματα βγήκε η Μπεκατώρου και η υπόθεση Λιγνάδη από το #metoo έφτασε εκεί που έφτασε».

Προηγουμένως ωστόσο, ο ίδιος συμμετέχοντας ανέφερε σε σχέση με τις αντιδράσεις απέναντι στην σεξουαλική παρενόχληση και το #metoo:

Μίκης, 65 ετών: «Κατηγορούν διάφορους ανθρώπους για βιασμό και αποδεικνύεται ότι δεν είναι βιασμός τελικά. Είναι λίγο υπερβολικά τα πράγματα... Με όλο αυτό το κίνημα υπάρχει μία ευαισθησία παραπάνω που δεν υπήρχε παλιότερα... Ευαισθησία καλό είναι να υπάρχει, αλλά νομίζω ότι λίγο...»

Κανένας από τους συμμετέχοντες δεν ανέφερε ότι άλλαξε συμπεριφορά μετά το #metoo, όμως δύο συμμετέχοντες ανέφεραν ότι νιώθουν πως πρέπει να προσέχει κανείς περισσότερο σε σχέση με τα λεγόμενά του ή τα αστεία που κάνει για να μην παρεξηγηθεί στον χώρο εργασίας του. Παρακάτω βλέπουμε τι ανέφεραν οι ίδιοι σε σχέση με το αν τους επηρέασε το κίνημα #metoo και για το αν προσέχουν περισσότερο τα λεγόμενα και τις πράξεις τους στο χώρο εργασίας τους:

Μάνος, 47 ετών: «Όχι καθόλου, όπως ήμουν είμαι. Δεν ήμουν ένας άνθρωπος που θα πάει να την πέσει σε τρίτο, ποτέ. Είναι θέμα ψυχοσύνθεσης και χαρακτήρα».

Μάνθος, 37 ετών: «Δεν θεωρώ ότι αυτό το έκανε το #metoo, αλλά η μεγάλη διάδοση των περιστατικών. Θεωρώ ότι η δημοσιότητα σε κάνει λίγο να είσαι προσεκτικός και να λες όπα τι έγινε εδώ, κάτσε να είμαστε προσεκτικοί, γιατί αύριο θα βγούμε έξω θα βήξουμε και θα μας πουν ότι φταίμε κιόλας. Αυτό είναι που σε κάνει να φοβάσαι περισσότερο, ότι συμβαίνουν απανωτά περιστατικά και λες τώρα...[...] Προσέχεις, να είσαι ευγενικός, να μην παραφέρεσαι, ακόμα και ένα αστείο που θα μπορούσες να πεις δεν το λες για να μην παρεξηγηθεί».

Ορέστης, 62 ετών: «Όχι γιατί η πρόθεσή μου είναι καλοπροαίρετη. Δηλαδή το μυαλό μου όταν μιλάω όμορφα δεν είναι να καταλήξω κάπου. Αυτή είναι η συμπεριφορά μου. Έτσι αισθάνομαι να μιλάω σε μία κυρία. Μπουμπού μου, ομορφιά μου, κοριτσάκι μου όμορφο, αυτό θα μπορούσε να το πάρει κάποια να πει με παρενοχλεί. Η πρόθεση μου δεν είναι να σε παρενοχλήσω, αλλά να σου φερθώ όσο μπορώ πιο ευγενικά. Σίγουρα θα δημιουργηθεί πρόβλημα μεγάλο θα σταματήσουν οι άνδρες να πειράζουν γυναίκες και δεν ξέρω μετά τι θα κάνουν. Θα μείνουν στο ράφι πολλές. Αν καταλήξει το αρσενικό να μη σε πλησιάζει...».

Πύρρος, 32 ετών: «Όχι, αλλά σίγουρα τα τελευταία 10 χρόνια υπάρχουν διακριτές διαφορές το πως αντιμετωπίζω, το πόσο διαλεκτικός είμαι σε θέματα φύλου... Έχω ξεφύγει από τη μαοϊκή ανάλυση. Σίγουρα σκέφτεσαι αναστοχαστικά τι σημαίνει παραβιαστική συμπεριφορά, ποια είναι τα όρια, ποια σημάδια δείχνουν ποια είναι τα όριά του... Θεωρώ ότι έχω γίνει σίγουρα πολύ πιο aware».

Κοσμάς, 29 ετών: «Επειδή ήμουν οργανωμένος στην αριστερά από μικρός περισσότερο με επηρέασε η ενασχόληση μου με τα κοινά, παρά το #metoo. Δεν μου ήρθε στο κεφάλι, α τι είναι αυτό».

Άλκης, 29 ετών: «Όχι, γιατί πάντα έχω στο νου μου πώς θα εκφραστώ δε με καθόρισε το #metoo σε αυτό το κομμάτι. Ίσως να συνέχισε μία στάση που είχα κι εγώ. Ό,τι ξέρεις θέλω να σέβομαι, θέλω να προσέχω, όπως θα ήθελα και οι άλλοι απέναντί μου. Δε θεωρώ όμως ότι με εκκίνησε, ίσως να μη με άφησε να επαναπαυθώ».

Μίκης, 65 ετών: «Έχω μεγαλώσει πια (γέλια)... Οπότε ντρέπομαι και λίγο πλέον... Θα ακούσω παππού τι θες; Δεν είναι θέμα φόβου για εμένα, δεν κάνω πράγματα έτσι ώστε να δημιουργηθεί πρόβλημα».

5. Συμπεράσματα

Όπως είδαμε από τις παραπάνω συνεντεύξεις, οι περισσότεροι συμμετέχοντες μπορούσαν να ορίσουν με σχετική ευκολία τι θεωρούν ότι αποτελεί σεξουαλική παρενόχληση με δικά τους λόγια. Κάποιοι συνδέουν την παρενόχληση με την εξουσία που διαθέτει ο θύτης και λιγότεροι με το τι συναισθήματα προκαλεί αυτή η συμπεριφορά στο θύμα. Όσον αφορά τους τύπους συμπεριφοράς, οι άνδρες του δείγματος αναφέρθηκαν τόσο σε σωματικές παραβιάσεις, όσο και σε λεκτικές

συμπεριφορές (σχόλια), αλλά και σε μη λεκτικές συμπεριφορές όπως βλέμματα ή αποστολή ηλεκτρονικών μηνυμάτων.

Από τις συνεντεύξεις φαίνεται ότι όλοι οι συμμετέχοντες συμφωνούν με το να γίνονται καταγγελίες μετά από προηγούμενη παρενόχληση, αλλά **οι περισσότεροι άνδρες που συμμετείχαν στις συνεντεύξεις ανέφεραν ότι η καταγγελία ή η αναφορά μίας παρενοχλητικής ή παραβιαστικής συμπεριφοράς θα πρέπει να γίνεται το συντομότερο δυνατό από το θύμα**. Επιπλέον, κάποιοι σημείωσαν ότι η αντίδραση θα πρέπει να είναι δυναμική χωρίς φόβο από τη μεριά της καταγγέλλουσας. Ενδιαφέρον έχει επίσης, ότι τα περισσότερα άτομα, εκτός από τρεις συμμετέχοντες δήλωσαν ότι τους ενοχλούν τα σεξιστικά σχόλια στην εργασία τους (παρότι κάποιοι διέκριναν μεταξύ επιπέδων ενοχλητικών ή σεξιστικών αστείων). Ωστόσο, λιγότεροι ανέφεραν ότι θα αντιδρούσαν ενεργά για να σταματήσει το περιστατικό, παρότι οι περισσότεροι φάνηκε ότι θα ήθελαν να αντιδράσουν ή έχουν αντιδράσει σε αντίστοιχα σκηνικά, θέτοντας τουλάχιστον προφορικά όρια στον δράστη, χωρίς να έρθουν σε ευθεία αντιπαράθεση μαζί του. Τέλος, από τα λεγόμενα κάποιων εργαζόμενων αντιλαμβανόμαστε ότι ο τρόπος και η δυναμικότητα της αντίδρασης εξαρτώνται από την σχέση που έχουν με το θύμα, τη θέση του δράστη στην ιεραρχία και το αν συμμετέχουν στη συζήτηση που γίνεται τη στιγμή που ακούγεται ένα παρενοχλητικό / σεξιστικό σχόλιο.

Όσον αφορά την προηγούμενη εμπειρία ανδρών σε σχέση με το ζήτημα της σεξουαλικής παρενόχλησης, λιγότεροι άνδρες ήταν μάρτυρες κάποιου περιστατικού στην εργασία τους, ενώ ακόμα πιο λίγοι είχαν υπόψη τους κάποιο περιστατικό που τους εμπιστεύθηκε κάποια συναδέλφισσά τους. Οι περισσότεροι άνδρες που συμμετείχαν σε συνέντευξη είχαν ακούσει σχόλια ή γνώριζαν για κάποιο περιστατικό παρενόχλησης μέσω τρίτων ή από συζητήσεις με συναδέλφους τους στην εργασία.

Σε σχέση με το που θα παρέπεμπαν μία γυναίκα που είχε προηγούμενη εμπειρία παρενόχλησης για την αντιμετώπιση του φαινομένου, μόλις ένα άτομο ανέφερε ότι θα παρέπεμπε στην υπηρεσία ανθρώπινου δυναμικού την συναδέλφισσά του, ένα δεύτερο ότι θα παρέπεμπε την εργαζόμενη σε κάποιον ανώτερο εντός της εργασίας του και ένας τρίτος συμμετέχοντας θα την συμβούλευε να έρθει σε επαφή με το εργατικό της σωματείο. Είναι φανερό ότι τα περισσότερα άτομα από τις συνεντεύξεις θα προτιμούσαν να απευθυνθούν σε εξωτερικούς φορείς (ΜΚΟ, γραμμή βοήθειας, αστυνομία κλπ.) παρά να εμπλέξουν τις αρμόδιες υπηρεσίες στην εργασία τους. Επιπλέον, κάποιοι ανέφεραν ότι έχουν επιφυλάξεις για το ρόλο που μπορεί να παίξει η αστυνομία, ενώ μεταξύ των μέτρων που προτάθηκαν ήταν και η βελτίωση της αστυνομικής απόκρισης σε καταγγελίες αντίστοιχων περιστατικών. Τέλος, οι περισσότεροι εργαζόμενοι σημείωσαν ότι απαιτούνται μέτρα για την αντιμετώπιση της παρενόχλησης και μόνο τρία άτομα δήλωσαν ότι δεν χρειάζονται μέτρα.

Τέλος, αναφορικά με το κίνημα #metoo, σχεδόν όλοι οι εργαζόμενοι που πήραν μέρος στην έρευνα (εκτός από έναν συμμετέχοντα) το αξιολογούν θετικά. Ωστόσο, αρκετοί συμμετέχοντες σημείωσαν ότι το #metoo αποτέλεσε στόχο εκμετάλλευσης των media ή ατόμων που χρησιμοποίησαν το κίνημα για λόγους δημοσιότητας. Εν τέλει, σημαντικό είναι ότι κανένας συμμετέχοντας δεν παραδέχθηκε ότι άλλαξε συμπεριφορά εξαιτίας του #metoo και μόνο δύο άτομα ανέφεραν ότι ίσως θα πρόσεχαν περισσότερο τα λεγόμενα τους στο χώρο εργασίας τους.

Παραρτήματα

Παράρτημα 1

Πίνακας 1: Πίνακας συμμετεχόντων

A/A	Ψευδώνυμο	Ηλικία	Τομέας εργασίας	Χρόνια προ-υπηρεσίας	Εκπαίδευση	Οικογενειακή κατάσταση	Περιφέρεια
1.	Πάρης	27	Ιδιωτικός	6	Μεταπτυχιακό	Άγαμος	Αττική
2.	Κοσμάς	29	Ιδιωτικός	12	Μεταπτυχιακό	Άγαμος	Αττική
3.	Άλκης	29	Ιδιωτικός	4	Απόφοιτος ΑΕΙ	Άγαμος	Αττική
4.	Πύρρος	32	Ιδιωτικός/ερευνητής	16	Διδακτορικό	Άγαμος	Αττική
5.	Μάνθος	37	Ιδιωτικός/επιχειρηματίας	12	Απόφοιτος ΑΕΙ	Έγγαμος	Θεσσαλονίκη
6.	Ζάχος	40	Ιδιωτικός	17	Μεταπτυχιακό	Έγγαμος	Αττική
7.	Λάμπρος	41	Ιδιωτικός/αυτό-απασχολούμενος	23	Απόφοιτος ΑΕΙ	Σύμφωνο Συμβίωσης	Αττική
8.	Μάκης	42	Ιδιωτικός	20	Μεταπτυχιακό	Άγαμος	Αττική
9.	Φάνης	43	Ιδιωτικός	26	Μεταπτυχιακό	Έγγαμος	Αττική
10.	Μάνος	47	Ιδιωτικός	25	Μεταπτυχιακό	Έγγαμος	Αττική
11.	Μίμης	54	Ιδιωτικός	25	Μεταπτυχιακό	Άγαμος	Αττική
12.	Άκης	60	Δημόσιος	36	Λύκειο	Έγγαμος	Αττική
13.	Ζήσης	60	Ιδιωτικός	40	Απόφοιτος κολλεγίου	Έγγαμος	Αττική
14.	Ορέστης	62	Ιδιωτικός	42	Απόφοιτος γυμνασίου και τεχνικής σχολής	Έγγαμος	Αττική
15.	Μίκης	65	Ιδιωτικός	33	Απόφοιτος ΑΕΙ	Έγγαμος	Αττική

Παράρτημα 2

Έρευνα Safe at work: Οδηγός ημιδομημένων συνεντεύξεων με άνδρες εργαζόμενους

1^{ος} Άξονας- Εισαγωγικές Ερωτήσεις – Δημογραφικά Χαρακτηριστικά

1. Ποια η ηλικία σας ;
2. Σε ποιο τομέα εργάζεστε ;
3. Πόσα χρόνια εργάζεστε ;
4. Ποια η οικογενειακή σας κατάσταση ;
5. Ποια βαθμίδα εκπαίδευσης έχετε ολοκληρώσει ;
6. Σε ποια περιφέρεια εργάζεστε ;

2^{ος} Άξονας – Στάσεις και Αντιλήψεις για τη σεξουαλική παρενόχληση

1. Πώς θα περιγράφατε την σεξουαλική παρενόχληση στο χώρο εργασίας ; Τι θεωρείτε ότι αποτελεί σεξουαλική παρενόχληση ; Μπορείτε να μας δώσετε κάποια παραδείγματα ;
2. Ποιος ευθύνεται για την σεξουαλική παρενόχληση στους εργασιακούς χώρους ;
3. Τι πιστεύετε για τις αντιδράσεις των γυναικών απέναντι στη σεξουαλική παρενόχληση ; Τι πιστεύετε ότι πρέπει να κάνουν οι γυναίκες όταν υφίστανται σεξουαλική παρενόχληση; (Έχει νόημα να προχωρούν σε καταγγελία;)

3^{ος} Άξονας – Έμμεση Γνώση/Μάρτυρας Σεξουαλικής Παρενόχλησης

1. Σας ενοχλεί να ακούτε σεξιστικά σχόλια ή αστεία από τους συναδέλφους σας; Αν ακούσετε ένα τέτοιο σχόλιο πώς θα αντιδράσετε; Θα πάρετε θέση για να σταματήσει;
2. Γνωρίζετε αν έχει υπάρξει σεξουαλική παρενόχληση σε βάρος κάποιων εργαζόμενων στην εργασία σας ; Έχετε υπάρξει μάρτυρας σεξουαλικής παρενόχλησης;
 - α) Αν ναι, πώς αντιδράσατε;
 - β) Έχουν υπάρξει αντίποινα στην εργασία σας κατά ατόμων που ανέφεραν προηγούμενη παρενόχληση ;

- γ) Γνωρίζετε αν υπάρχουν συνέπειες για τα άτομα που είναι υπεύθυνα για κακοποιητικές συμπεριφορές στο χώρο εργασίας σας ;
3. Σας έχει εμπιστευτεί κάποια συνάδελφός σας περιστατικό σεξουαλική παρενόχλησης ; (Αν ναι, τι προτείνετε ;)

4^{ος} Άξονας – Ενημέρωση- Ευαισθητοποίηση Έμφυλης Ισότητας και Σεξουαλικής Παρενόχλησης

1. Αν μία γυναίκα σας εμπιστευόταν μία εμπειρία σεξουαλικής παρενόχλησης, πού θα της προτείνετε να απευθυνθεί; Γνωρίζετε ποιοι είναι οι φορείς που δέχονται καταγγελίες και παρέχουν υποστήριξη ;
2. Πιστεύετε είναι αναγκαίο να ληφθούν μέτρα κατά της σεξουαλικής παρενόχλησης στους χώρους εργασίας ; Αν ναι, τι μέτρα θα ήταν χρήσιμα;
3. Ποια η άποψη σας για το κίνημα Me Too; Βοήθησε ή όχι;
4. Μετά το Me Too έχετε αλλάξει τρόπο συμπεριφοράς; Προσέχετε περισσότερο τα λεγόμενα σας;

Παράρτημα 3

Έντυπο Ενημέρωσης

Τίτλος Έργου: **Safe at work**

Επιστημονική Υπεύθυνη: **Μαρία Στρατηγάκη** (Αναπληρώτρια Καθηγήτρια – Τμήμα Κοινωνικής Πολιτικής – Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών)

Ερευνητική Ομάδα: **Μάττα Σαμίου** (Υπεύθυνη Θεμάτων Ισότητας Φύλων της ActionAid), **Ματίνα Παπαγιαννοπούλου** (Υποψήφια Διδάκτορισα του Παντείου Πανεπιστημίου Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών), **Αναστασία Χαράλαμψη** (Μεταδιδακτορική Ερευνήτρια του Παντείου Πανεπιστημίου Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών)

Υπεύθυνη των συνεντεύξεων: **Αρετή Μαυρομμάτη – Λαγάνη** (Υποψήφια Διδασκώρισα του Παντείου Πανεπιστημίου Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών)

Χρηματοδότηση: Το έργο Safe at Work υλοποιείται στο πλαίσιο του προγράμματος Active citizens fund, με φορέα υλοποίησης την ActionAid και εταίρους την Επιτροπή Ερευνών του Παντείου Πανεπιστημίου Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών, τις Women On Top, τον Σύνδεσμο Διοίκησης Ανθρωπίνου Δυναμικού Ελλάδας και τη DATAWO.

Έχετε προσκληθεί να συμμετέχετε σε μία έρευνα που οργανώνεται από την ActionAid και διεξάγεται από ερευνητική ομάδα του Παντείου Πανεπιστημίου Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών για την παρενόχληση στους χώρους εργασίας. Για να λάβετε μέρος στην έρευνα πρέπει να είστε άνω των 18 ετών και να εργάζεστε σε οποιαδήποτε υπηρεσία και οποιοδήποτε κλάδο του Δημόσιου Τομέα ή του Ιδιωτικού τομέα ανεξάρτητα από το καθεστώς εργασίας σας. Η συμμετοχή σας στην έρευνα είναι εθελοντική. Το έντυπο που κρατάτε στα χέρια σας, θα σας δώσει τις απαιτούμενες πληροφορίες για την έρευνα προκειμένου να μπορέσετε ενημερωμένα να αποφασίσετε για το αν θα λάβετε μέρος σε συνέντευξη. Αν αποφασίσετε να συμμετέχετε, θα σας ζητηθεί να υπογράψετε αυτό το έντυπο και θα λάβετε ένα αντίγραφο. Μπορείτε να αφιερώσετε όσο χρόνο χρειάζεστε για να διαβάσετε το παρόν έγγραφο ενημέρωσης. Η ActionAid και η ερευνητική ομάδα του Παντείου Πανεπιστημίου σας ευχαριστούν για το χρόνο που αφιερώνετε στην ανάγνωση του παρόντος εγγράφου.

ΣΚΟΠΟΣ ΤΗΣ ΈΡΕΥΝΑΣ

Σκοπός της παρούσας έρευνας είναι μέσω ημιδομημένων συνεντεύξεων με άνδρες εργαζόμενους να καταγράψουμε την οπτική των ανδρών πάνω στο ζήτημα της σεξουαλικής παρενόχλησης στην εργασία και να διαπιστωθεί σε τι βαθμό οι άνδρες λαμβάνουν γνώση περιστατικών σεξουαλικής παρενόχλησης στην εργασία τους. Επιπλέον, μέσω των συνεντεύξεων θα παραχθούν προτάσεις πολιτικής για την αντιμετώπιση της παρενόχλησης στους χώρους εργασίας.

ΓΙΑΤΙ ΈΧΩ ΠΡΟΣΚΛΗΘΕΙ; ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΟΣΩΝ ΣΥΜΜΕΤΕΧΟΥΝ ΣΤΗΝ ΈΡΕΥΝΑ

Η πρόσκληση απευθύνεται σε εργαζόμενους άνδρες, ανεξάρτητα από το καθεστώς απασχόλησης βάσει του οποίου εργάζονται. Βασικές προϋποθέσεις για να

συμμετέχετε στη συνέντευξη είναι να είστε ενήλικοι άνω των 18 ετών, να εργάζεστε κατά τη διάρκεια εκπόνησης της παρούσας έρευνας και να είστε πρόθυμοι να μοιραστείτε με την αρμόδια ερευνήτρια εμπειρίες από το χώρο εργασίας σας.

ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗΣ ΣΤΗΝ ΈΡΕΥΝΑ

Η συνέντευξη θα προγραμματιστεί ημέρα και ώρα που θα ορίσουν από κοινού ο κάθε εργαζόμενος με την ερευνήτρια της ομάδας του Παντείου Πανεπιστημίου, Αρετή Μαυρομάτη – Λαγάνη. Η συνέντευξη υπολογίζεται να διαρκέσει 45' - 1 ώρα. Προκειμένου να διευκολυνθούν οι συμμετέχοντες και να τηρηθούν τα απαιτούμενα υγειονομικά μέτρα για την προστασία όλων από την πανδημία, η συζήτηση θα πραγματοποιηθεί εξ αποστάσεως, μέσω ηλεκτρονικής πλατφόρμας τηλεδιάσκεψης (skype for business, skype, zoom, google meet ή όποιας άλλης πλατφόρμας διευκολύνει τους συμμετέχοντες στην έρευνα). Για την καλύτερη ανάλυση των πληροφοριών η συνέντευξη κάθε εργαζόμενου θα μαγνητοφωνηθεί. Η συνέντευξη που θα πραγματοποιηθεί είναι ατομική και περιλαμβάνει ερωτήσεις που αφορούν το περιβάλλον εργασίας και την οπτική των εργαζόμενων σε σχέση με την σεξουαλική παρενόχληση στους χώρους εργασίας.

ΕΝΔΕΧΟΜΕΝΟΙ ΚΙΝΔΥΝΟΙ Ή ΚΟΣΤΟΣ, ΕΠΙΒΑΡΥΝΣΗ ΑΠΟ ΤΗ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΣΑΣ ΣΤΗΝ ΈΡΕΥΝΑ

Δεν υπάρχουν ενδεχόμενοι κίνδυνοι που προκύπτουν από τη συμμετοχή σας στην παρούσα έρευνα. Εάν αισθανθείτε δυσφορία κατά τη διάρκεια της συνέντευξης εξαιτίας ορισμένων ερωτήσεων, μπορείτε να ζητήσετε να παραλειφθούν. Η συμμετοχή σας στην έρευνα δεν συνεπάγεται κάποιο κόστος ή επιβάρυνση για εσάς, παρά μόνο το χρόνο που θα αφιερώσετε για τη συμμετοχή σας σε αυτή.

ΠΙΘΑΝΑ ΟΦΕΛΗ ΓΙΑ ΤΑ ΑΤΟΜΑ ΚΑΙ ΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΑ

Η συμμετοχή σας στην έρευνα κρίνεται απαραίτητη καθώς μέσα από τις συνεντεύξεις θα βοηθήσετε στην ολοκλήρωση της έρευνας για την σεξουαλική παρενόχληση στους χώρους εργασίας, και την εξαγωγή συμπερασμάτων για την αντιμετώπιση ανάρμοστων συμπεριφορών στην εργασία και την αποτελεσματική καταπολέμηση του φαινομένου.

ΑΠΟΖΗΜΙΩΣΗ ΓΙΑ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΣΑΣ ΣΤΗΝ ΈΡΕΥΝΑ

Δε θα έχετε κάποιο οικονομικό ή άλλο όφελος από τη συμμετοχή σας στην παρούσα έρευνα, πέρα από την ηθική ικανοποίηση ότι συμβάλλετε στην πρόοδο της έρευνας σε σχέση με την πρόληψη και αντιμετώπιση της παρενόχλησης στους χώρους εργασίας.

ΕΝΔΕΧΟΜΕΝΗ ΣΥΓΚΡΟΥΣΗ ΣΥΜΦΕΡΟΝΤΩΝ

Κατά τη δήλωση της ερευνητικής ομάδας του Παντείου Πανεπιστημίου δεν υπάρχει σύγκρουση συμφερόντων.

ΥΠΟΧΡΕΟΥΜΑΙ ΝΑ ΣΥΜΜΕΤΑΣΧΩ ΣΤΗΝ ΈΡΕΥΝΑ ;

Μπορείτε να επιλέξετε να συμμετέχετε ή όχι στην παρούσα έρευνα. **Συμμετέχετε εθελοντικά** σε αυτή την έρευνα. **Μπορείτε επίσης να αρνηθείτε να απαντήσετε σε οποιοδήποτε ερωτήσεις δεν επιθυμείτε και να διατηρήσετε το δικαίωμα συμμετοχής σας στην έρευνα.** Μπορείτε να αρνηθείτε να συμμετέχετε χωρίς καμία αιτιολογία ή δικαιολογία. Αν όμως δεχτείτε να συμμετέχετε σας παρακαλούμε να διαβάσετε προσεκτικά το έντυπο που έχετε στα χέρια σας, να το κρατήσετε και να υπογράψετε το έντυπο συναίνεσης που ακολουθεί. **Ακόμη και αφού δεχτείτε να συμμετέχετε μπορείτε να αλλάξετε γνώμη ανά πάσα στιγμή και να**

αποχωρήσετε από την έρευνα χωρίς καμία αιτιολογία ή δικαιολογία και χωρίς καμία συνέπεια για σας. Σε αυτή την περίπτωση μπορείτε να ζητήσετε να διαγραφούν τα δεδομένα και οι πληροφορίες που η ερευνήτρια έχει συλλέξει για σας. Το αίτημά σας για διαγραφή των πληροφοριών και των προσωπικών δεδομένων που μας δώσατε μπορεί να ικανοποιηθεί μέχρι το τέλος Σεπτεμβρίου του ημερολογιακού έτους που διανύουμε. Στην περίπτωση που επιθυμείτε να διαγραφούν τα προσωπικά σας δεδομένα ή οι πληροφορίες που μας δώσατε μπορείτε να επικοινωνήσετε με τις υπεύθυνες της έρευνας (περισσότερες λεπτομέρειες στο τέλος του παρόντος εγγράφου).

ΕΜΠΙΣΤΕΥΤΙΚΟΤΗΤΑ – ΠΩΣ ΘΑ ΔΙΑΦΥΛΑΧΘΕΙ Η ΙΔΙΩΤΙΚΟΤΗΤΑ ΜΟΥ;

Στο πλαίσιο της έρευνας στην οποία καλείστε να λάβετε μέρος θα συγκεντρώσουμε τα παρακάτω δεδομένα που αφορούν το πρόσωπό σας: περιφέρεια εργασίας, τομέα και κλάδο εργασίας, καθεστώς εργασίας, ηλικία, οικογενειακή κατάσταση και e-mail επικοινωνίας. Τα δεδομένα αυτά είναι απαραίτητα προκειμένου να εξαχθούν συμπεράσματα για τα κυρίαρχα μοτίβα συμπεριφορών σε σχέση με την σεξουαλική παρενόχληση στους χώρους εργασίας και τις παρενοχλητικές συμπεριφορές σε διαφορετικά επαγγέλματα και μεταξύ διαφορετικών επαγγελματικών βαθμίδων (προϊστάμενων – υφιστάμενων- διευθυντικών στελεχών κλπ.). Θα συλλέξουμε τις πληροφορίες, τηρώντας ένα μαγνητοφωνημένο αρχείο της συνέντευξής σας και γραπτές σημειώσεις κατά τη διάρκεια κάθε συνέντευξης, τις οποίες θα καταγράψουμε σε ψηφιακά αρχεία κειμένου Word. Η ταυτότητα του κάθε συμμετέχοντα και τα προσωπικά του δεδομένα θα είναι γνωστά μόνο στην ερευνήτρια που θα διεξάγει τις συνεντεύξεις, κυρία Αρετή Μαυρομάτη – Λαγάνη, η οποία δεσμεύεται για την τήρηση της εμπιστευτικότητας όλων των πληροφοριών που θα της κοινοποιήσετε στο πλαίσιο της συνέντευξης. Λεπτομέρειες σχετικές με την εργασία σας ή τις εμπειρίες σας, οι οποίες θα ζητήσετε ρητά να μην αναφερθούν στη μελέτη, θα παραλειφθούν και δε θα συμπεριληφθούν σε οποιοδήποτε μέρος της έρευνας. Για την προστασία των προσωπικών σας δεδομένων και την μέγιστη δυνατή ασφάλεια κατά τη διάρκεια των συνεντεύξεων μέσω τηλεδιάσκεψης, θα σας σταλεί ένας μοναδικός διαδικτυακός σύνδεσμος στο προσωπικό e-mail σας, που θα οδηγεί σε πλατφόρμα τηλεδιάσκεψης, ο οποίος θα χρησιμοποιηθεί αποκλειστικά και μόνο για την ατομική σας συνέντευξη, μετά το πέρας της οποίας θα καταστραφεί. Οι πληροφορίες που θα μας δώσετε θα ψευδοανωνυμοποιηθούν χρησιμοποιώντας τυχαία μικρά ονόματα για κάθε συμμετέχοντα, με τέτοιο τρόπο ώστε να μην είναι δυνατόν να αποκαλυφθεί η ταυτότητά σας σε τρίτους. Επίσης, η ταυτότητά σας δεν θα αποκαλυφθεί σε πιθανές δημοσιεύσεις, παρουσιάσεις ή επιστημονικές αναφορές που θα προκύψουν από τη συγκεκριμένη μελέτη. Η ερευνήτρια Αρετή Μαυρομάτη – Λαγάνη, δεσμεύεται ότι θα τηρήσει την εμπιστευτικότητα όλων των πληροφοριών που θα μας δώσετε. Τα αρχεία που περιλαμβάνουν τα δεδομένα σας θα φυλάσσονται σε ειδικό ηλεκτρονικό φάκελο που θα φέρει κωδικό πρόσβασης και θα είναι δυνατό να διαβαστούν μόνο από την υπεύθυνη των συνεντεύξεων. Όλα τα ηλεκτρονικά αρχεία (συμπεριλαμβανομένων όλων των τύπων ηλεκτρονικών αρχείων που χρησιμοποιούνται, όπως βάσεις δεδομένων κ.λπ.) που περιέχουν αναγνωρίσιμες πληροφορίες θα προστατεύονται με κωδικό πρόσβασης. Ο μοναδικός υπολογιστής που θα φιλοξενεί αυτά τα αρχεία προστατεύεται επίσης με κωδικό πρόσβασης για να εμποδίσει την πρόσβαση από μη εξουσιοδοτημένους χρήστες. Μόνο η υπεύθυνη των συνεντεύξεων θα έχει πρόσβαση στους κωδικούς πρόσβασης. Τα αρχεία της έρευνας και τα δεδομένα που αφορούν το πρόσωπό σας θα φυλαχθούν μέχρι το τέλος του τρέχοντος ημερολογιακού έτους (2022) μετά το πέρας του οποίου και αφότου έχει ολοκληρωθεί η επεξεργασία των δεδομένων θα καταστραφούν. Τα αποτελέσματα της τελικής μελέτης υπολογίζεται να δημοσιευθούν στο τέλος του έτους και θα είναι προσβάσιμα στον ιστότοπο που διατηρεί η ActionAid. Αποτελέσματα αυτής της έρευνας μπορεί να χρησιμοποιηθούν σε

επιστημονικές δημοσιεύσεις ή ανακοινώσεις σε συνέδρια. Τα αποτελέσματα θα παρουσιαστούν σε συνοπτική μορφή και το όνομα ή η ταυτότητά σας δε θα μπορούν να προσδιοριστούν σε καμία δημοσίευση ή συνεδριακή ανακοίνωση.

ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ ΤΗΣ ΈΡΕΥΝΑΣ

Το έργο Safe at Work υλοποιείται στο πλαίσιο του προγράμματος Active citizens fund, με φορέα υλοποίησης την ActionAid και εταίρους την Επιτροπή Ερευνών του Παντείου Πανεπιστημίου Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών, τις Women On Top, τον Σύνδεσμο Διοίκησης Ανθρώπινου Δυναμικού Ελλάδας και τη DATAWO. Το πρόγραμμα Active citizens fund, ύψους € 13,5 εκ., χρηματοδοτείται από την Ισλανδία, το Λιχτενστάιν και τη Νορβηγία και είναι μέρος του χρηματοδοτικού μηχανισμού του Ευρωπαϊκού Οικονομικού Χώρου (ΕΟΧ) περιόδου 2014 – 2021, γνωστού ως EEA Grants. Το πρόγραμμα στοχεύει στην ενδυνάμωση και την ενίσχυση της βιωσιμότητας της κοινωνίας των πολιτών και στην ανάδειξη του ρόλου της στην προαγωγή των δημοκρατικών διαδικασιών, στην ενίσχυση της συμμετοχής των πολιτών στα κοινά και στην προάσπιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Τη διαχείριση της επιχορήγησης του προγράμματος Active citizens fund για την Ελλάδα έχουν αναλάβει από κοινού το Ίδρυμα Μποδοσάκη και το Solidarity Now. Διαβάστε περισσότερα εδώ: www.activecitizensfund.gr

ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ ΜΕ ΤΗΝ ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΗ ΟΜΑΔΑ

Αν έχετε οποιοσδήποτε ερωτήσεις, ανησυχίες, προτάσεις ή παράπονα σε σχέση με την έρευνα, μη διστάσετε να επικοινωνήσετε με την κ. Μάττα Σαμίου, (τηλ.: 212 0006300), την επιστημονική υπεύθυνη της έρευνας, Μαρία Στρατηγάκη, ή την υποψήφια διδάκτορα και υπεύθυνη των συνεντεύξεων, Αρετή Μαυρομάτη – Λαγάνη, στα ακόλουθα e-mail:

Μαρία Στρατηγάκη: mstrati@panteion.gr

Αρετή Μαυρομάτη – Λαγάνη: aretimav.lagani@panteion.gr

ΓΙΑ ΝΑ ΥΠΟΒΑΛΕΤΕ ΠΑΡΑΠΟΝΑ Ή ΚΑΤΑΓΓΕΛΙΕΣ

Εάν θεωρείτε ότι προσβάλλονται τα προσωπικά σας δεδομένα, μπορείτε να κάνετε καταγγελία στην Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα (complaints@dpa.gr), η οποία είναι η αρμόδια εποπτική αρχή για την προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων και ελευθεριών των φυσικών προσώπων, έναντι της επεξεργασίας των προσωπικών τους δεδομένων.

ΕΝΤΥΠΟ ΕΝΗΜΕΡΗΣ ΣΥΓΚΑΤΑΘΕΣΗΣ

Επιστημονική Υπεύθυνη: **Μαρία Στρατηγάκη** (Αναπληρώτρια Καθηγήτρια – Τμήμα Κοινωνικής Πολιτικής – Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών)

Ερευνητική Ομάδα: **Μάττα Σαμίου** (Υπεύθυνη Θεμάτων Ισότητας Φύλων της ActionAid), **Ματίνα Παπαγιαννοπούλου** (Υποψήφια Διδάκτορας του Παντείου Πανεπιστημίου Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών), **Αναστασία Χαραλάμπη** (Μεταδιδακτορική Ερευνήτρια του Παντείου Πανεπιστημίου Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών)

Υπεύθυνη των συνεντεύξεων: **Αρετή Μαυρομμάτη – Λαγάνη** (Υποψήφια Διδασκίστρια του Παντείου Πανεπιστημίου Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών)

Συμπληρώστε με ΝΑΙ ή ΟΧΙ :

	Ναι	Όχι
1. Δηλώνω ότι διάβασα το παραπάνω έγγραφο ενημέρωσης, αντιλαμβάνομαι τους σκοπούς της έρευνας και αποδέχομαι τη συμμετοχή μου σε αυτή	☐	☐
2. Αντιλαμβάνομαι ότι η συμμετοχή μου στην έρευνα είναι εθελοντική	☐	☐
3. Έχω λάβει ικανοποιητικές εξηγήσεις για τη διαχείριση των προσωπικών μου δεδομένων	☐	☐
4. Καταλαβαίνω ότι μπορώ να αποχωρήσω οποιαδήποτε στιγμή χωρίς να δώσω εξηγήσεις και χωρίς καμία συνέπεια	☐	☐
5. Κατανοώ ότι αν αποχωρήσω από την έρευνα τα δεδομένα μου θα καταστραφούν	☐	☐
6. Κατανοώ ότι μπορώ να ζητήσω να καταστραφούν οι πληροφορίες που έδωσα στο πλαίσιο της έρευνας μέχρι το τέλος του Σεπτεμβρίου του τρέχοντος ημερολογιακού έτους (2022)	☐	☐
7. Συναινώ στην μαγνητοφώνηση της συνέντευξής μου	☐	☐
8. Συναινώ στη χρήση αποσπασμάτων της συνέντευξής μου για σκοπούς δημοσίευσης (πχ. στον ιστότοπο της ActionAid), εκπαίδευσης και παρουσίασης (πχ. σε εισηγήσεις σε επιστημονικά συνέδρια)	☐	☐

9. Γνωρίζω με ποιόν μπορώ να επικοινωνήσω αν επιθυμώ περισσότερες πληροφορίες για την έρευνα	☐	☐
10. Γνωρίζω σε ποιόν μπορώ να απευθυνθώ για παράπονα ή καταγγελίες	☐	☐
11. Γνωρίζω σε ποιον μπορώ να απευθυνθώ για να ασκήσω τα δικαιώματά μου	☐	☐

Όνοματεπώνυμο:

Ημερομηνία:

Υπογραφή:.....

...../...../.....

ΔΗΛΩΣΗ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΗΤΡΙΑΣ (Δεν χρειάζεται να υπογράψετε εδώ – προς συμπλήρωση της ερευνήτριας)

Δηλώνω υπεύθυνα ότι το ανωτέρω άτομο, που συμμετέχει στην έρευνα ενημερώθηκε αναλυτικά για τους σκοπούς της και είχε χρόνο να υποβάλλει ερωτήσεις, πριν υπογράψει το παρών κείμενο παρέχοντας τη συγκατάθεση του για τη διενέργεια συνέντευξης. Επιβεβαιώνω ότι ο συνεντευξιαζόμενος δεν έχει καταναγκαστεί να συμμετέχει στην παρούσα έρευνα με κανένα τρόπο και η συγκατάθεση του παραχωρήθηκε ελεύθερα και οικειοθελώς.

Αρετή Μαυρομμάτη – Λαγάνη

Ημερομηνία:

Υπογραφή Ερευνήτριας

...../...../.....

.....